

*Kaverit kyselee, että miten voi muuttaa kotoa näin nuorena.
Ni ei siihen voi oikein vastata muuta ku että se on vähän pakko.*

**Toimijuuden rakentuminen suhteessa paikkaan
itälappilaisten nuorten kertomana**

Pro gradu -tutkielma
Lindberg Pilvi 0217152
Sannelvuo Maria 0337595
Kasvatustieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
Kevät 2019

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: “Kaverit kyselee, että miten voi muuttaa kotoa näin nuorena. Ni ei siihen voi oikein vastata muuta ku että se on vähän pakko.”

Toimijuuden rakentuminen suhteessa paikkaan itälappilaisten nuorten kertomana.

Tekijät: Lindberg Pilvi & Sannelvuo Maria

Koulutusohjelma/oppiaine: Yleinen kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 60 + 6 liitettä

Vuosi: 2019

Tutkielmassa tarkastellaan itälappilaisten nuorten toimijuuden rakentumista suhteessa paikkaan. Vastaamme kysymyksiin “Millainen toimijuus itälappilaiselle nuorelle on rakentunut?” ja “Mitä ovat ne alueelliset reunaehdot, joiden puitteissa nuori tekee valintoja?” Tutkielmalla haluamme liittyä koulutuspoliittiseen keskusteluun ja nostaa itälappilaisten nuorten äänen kuuluviin.

Tutkimushenkilöinä ovat nuoret, sillä he voivat omalla puheellaan kuvastaa ajan ja paikan henkeä sekä yhteiskunnan diskursseja. Tutkielma on laadullinen tapaustutkimus, jossa on hermeneuttinen tutkimusote. Aineisto kerätään itälappilaisten nuorten kirjoitelmien ja haastattelujen avulla ja analysoidaan sisällönanalyysillä sekä tutkielmaa varten muodostetulla modaliteettikehikolla. Aineisto luokitellaan modaliteettityypeittäin, jonka jälkeen koostamme ydinkertomukset. Tulkitsemme aineistoa tästä viitekehyksestä.

Usein nuori joutuu tekemään kompromisseja, koska alue ei tarjoa kaikkea yksilön toimijuutta tukevaa. Tällöin hänen tulee tehdä päätös yhteiskunnan asettamien odotusten ja toisaalta subjektiivisten halujen ja motivaatioiden välillä. Tutkimustulokset osoittavat, että itälappilaisen nuoren toimijuus on rakentunut alueellisten reunaehtojes varassa, sekä on osittain rajoitettua. Tutkielman alueelliset reunaehdot suhteessa toimijuuteen määrittävät koulutuksen, luonnon ja yhteisön kautta.

Asiasanat: toimijuus, paikka, alue, nuoruus.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	3
2 TEOREETTISET HORISONTIT	6
2.1 Paikka ja alue.....	7
2.1.1 Paikkaan kiinnittyminen	8
2.1.2 Kylät kuulumisen paikkoina.....	10
2.2 Toimijuus.....	12
2.2.1 Toimijuus ja yhteiskunta	13
2.2.2 Modaliteetit toimijuuden jäsentäjinä	15
2.3 Nuoret tienristeyksessä	16
3 TUTKIMUSASETELMA	18
3.1 Tutkimusongelma	18
3.2 Aineisto ja analyysi	18
3.3 Tutkimusmenetelmät	24
3.3.1 Laadullinen tapaustutkimus	24
3.3.2 Hermeneuttinen tutkimusote	26
3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	27
4 TOIMIJUUDEN RAKENTUMINEN SUHTEESSA PAIKKAAN.....	33
4.1 Itälappilainen toimijuus	43
4.2 Koulutus, luonto ja yhteisö	47
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
6 POHDINTA	53
LÄHTEET	56
LIITTEET	5

1 JOHDANTO

Nuorten koulutusmahdollisuudet ovat Lapin maaseutumaisissa kunnissa verrattain heikkommat kuin Lapin kaupungeissa ja Manner-Suomessa. Aluehallintoviraston selvityksen mukaan peruskoulun päättävä ikäluokka pienenee Lapissa keskimäärin kaksi prosenttia vuoteen 2025 mennessä, minkä jälkeen ikäluokka vakiintuu kahteen tuhanteen nuoreen. Ikäluokan kehityksessä seutukuntien väliset erot ovat suuria. Itä-Lapissa 16-vuotiaiden ikäluokan väheneminen on hälyttävän voimakasta.

Tutkielmassa tarkastellaan itälappilaisten nuorten toimijuuden rakentumista suhteessa paikkaan. Tutkimushenkilöinä ovat nuoret, sillä he voivat omalla puheellaan kuvastaa ajan ja paikan henkeä sekä yhteiskunnan diskursseja. Nuoruus kontekstoi tutkielmaa ajallisesti. Ikärajaus määrittää myös ne alueelliset ja yhteiskunnalliset mahdollisuudet ja reunaehdot, joiden varassa nuori päätöksiään tekee. Tutkielmalla haluamme liittyä koulutuspoliittiseen keskusteluun ja nostaa itälappilaisten nuorten äänen kuuluviin. Hallinnolliset päätökset vaikuttavat muun muassa koulujen säilymiseen pienillä paikkakunnilla.

Tutkielma on laadullinen tapaustutkimus, jossa on hermeneuttinen tutkimusote. Aineisto kerätään itälappilaisten nuorten kirjoitelmien ja haastattelujen avulla. Aineisto analysoidaan sisällönanalyysillä ja tutkielmaa varten muodostetulla modaliteettikehikolla. Aineistonkeruumenetelmät sopivat tutkielman lähestymistapaan, sillä nuorten on mahdollista kuvata omaa subjektiivista näkemystään paikastaan yhteisössä.

Nuoret ovat syntyneet aikaan, jossa yhteiskunnan rakennemuutokset näyttäytyvät paikallistasolla. Itä-Lapin alueella vallitsee työelämän segregatio. Kylien elinvoimaisuuden kannalta olisi tärkeää tukea sitä, ettei nuorten tarvitsisi heti peruskoulun jälkeen muuttaa pois paikkakunnalta. Aluehallintoviraston mukaan kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen parantamiseksi tarvitaan jatkuvaa työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointitiedon hyödyntämistä. Vain riittävä alueellinen koulutustarjonta turvaa osaavan työvoiman saatavuuden Lapissa.

Tutkielmassa vastaamme kysymyksiin “Millainen toimijuus itälappilaiselle nuorelle on rakentunut?” ja “Mitä ovat ne alueelliset reunaehdot, joiden puitteissa nuori tekee valintoja?” Tutkielman tavoitteena on vallitsevien itsestäänselvyyksien ja ajattelutapojen paljastaminen ja purkaminen. Toimijuutta ovat tutkineet muun muassa Seija Keskitalo-Foley ja Virpi Vaattovaara. Paikallisuutta on käsitelty Sari Joveron ja Liisa Horellin teoksessa. Yhteistä näissä tutkimuksissa on se, että keskiössä ovat kasvatussosiologiset kysymykset: *mitä meistä on tullut ja millaisilla valinnoilla meistä on tällaisia tullut?*

Nuori haluaisi tehdä individualistisen päätöksen ja valita koulutuksen. Samanaikaisesti hän haluaisi jatkaa suvun porotalouden perinnettä. Yksilö kamppailee rinnakkaisten voimien välillä. Kasvu ympäristöstä ei voi valita kaikkea, koska esimerkiksi koulutuksellisia aukkokohtia on. Nuori joutuu tekemään monessa asiassa kompromissin. Hän sopeutuu. Kirjoitamme gradun lähes 15 vuotta sen jälkeen, kun itse pohdimme jäämisen ja lähtemisen kysymyksiä. Kiinnostuksemme aiheita kohtaan kumpuaa vahvasta rakkaudesta kotiseutuamme kohtaan. Me entiset itälappilaiset nuoret haluamme ymmärtää nykyisiä itälappilaisia nuoria. Haluamme ymmärtää juuriamme.

2 TEOREETTISET HORISONTIT

Tutkielmassa teoreettiset horisontit ovat systemaattista käsitteiden hahmotelmaa. Teoria on keino pohjustaa ymmärrystä ilmiöstä (Kurunmäki 2007, 86; Laine ym. 2007, 38). Lähdekirjallisuus toimii monessa eri roolissa: kun esitetään teoriaa, näkökulmaa, menetelmää ja analyysin vihjeitä. Myös argumentoinnit, selittäminen ja taustoitukset perustuvat siihen. Tieteenteoreettisia lähtökohtia konkretisoivat tutkimuskysymykset (Häikiö & Niemenmaa 2007, 47). Tutkimuskysymykset ovat ”Millainen toimijuus itälappilaiselle nuorelle on rakentunut?” ja ”Mitä ovat ne alueelliset reunaehdot, joiden puitteissa nuori tekee valintoja?”

Ilmiö vaikuttaa käsitteiden valintaan ja käsitteet vaikuttavat tapaukseen. Tapaustutkimuksessa tutkija muodostaa teorian, jota hän tutkimuksessaan käyttää. (Laine ym. 2007, 11; Malmsten 2007, 63.) Lähestymme aihetta sosiokonstruktivistisesta näkökulmasta. Se kuvaa yksilön mahdollisuuksia kasvaa aktiiviseksi osaksi yhteiskuntaa. Peruskoulunsa päättävät nuoret ovat institutionaalisen elämänsä siinä vaiheessa, jossa yhteiskunta edellyttää heiltä tulevaisuusorientoitunutta puhetta. Tutkielmassa paikalla kontekstoidaan yksilöä suhteessa ympäristöönsä. Paikka sisältää muun muassa yksilön identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Alue nähdään tutkielmassa paikkaa laajempänä kontekstina, joka sisältää paikkaan kuulumisen ja toimijuuden reunaehdot. Paikkaan kiinnittymiseen liitetään osallisuus, joka merkitsee paikan omaksi tuntemista samaistumisen ja juurtumisen kautta (Kauppinen 2009, 27).

Kylillä on niin elettyä kuin kerrottuna paikkana konkreettisen sijainnin ohella monia subjektiivisia ulottuvuuksia. Eri ikäiset, eri tavoin elävät, tietävät ja tuntevat sekä eri sukupuolta olevat henkilöt kokevat ympäristönsä eri tavalla. (Knuutila 2010, 36.) Yhteisölliset ja yksilölliset tekijät asettavat reunaehdot kokemukselle valinnanmahdollisuudesta ja siten myös kokemukselle toimijuudesta (Eteläpelto 2009, 142). Toimijuuden käsite on tutkielmassa rajattu siihen, kuinka toimijuus rakentuu itälappilaisten nuorten kertomuksissa suhteessa paikkaan.

Paikallisuuden käsite on yhdistetty sodanjälkeiseen murroskauteen (Jovero & Horelli 2002, 5). Kauppinen (2009, 37) mukaan paikallisuus edustaa jotain tuttua, ihmiset haluavat kuulua johonkin. Nuoren hyvinvoinnille on toisinaan nähty välttämättömänä kotiseututunne ja sitoutuminen omaan alueeseensa. Juurtuminen tarkoittaa henkistä sidettä yksilön ja hänen fyysisen ympäristönsä välillä. Se sisältää käsitykset paikallisyhteisöstä, kuten jaetun kulttuurin ja perinteet. Juuret antavat paikalle merkityksen. (Tuhkunen 2007, 58.)

2.1 Paikka ja alue

Kuvio 1. Itä-Lappi Suomen kartalla.

Paikalla tarkoitetaan tutkielman nuorten suhdetta asuinympäristöönsä (tapaustutkimuksen kylät). Alueen merkitys tutkielmassa on yhtäältä kuvata paikkaa ympäröivää laajempaa aluetta (Lappi, Suomi) sekä paikan suhdetta globaaliin ja alueelliseen kehitykseen. Alueelliset reunaehdot määrittävät siis osaltaan sitä, kuinka

nuori elää asuinympäristössään. Kokijat määrittävät paikat omista merkitysperspektiiveistään. Materiaaliset puitteet ja sosiaaliset merkitykset luovat rungon paikan kokemuksellisuudelle. Ihmisen oma toiminta synnyttää mielikuvia ja tunteita paikasta. (Jovero & Horelli 2002, 13, 52.)

Paikka voidaan määrittää kartografisesti, mutta ihmisen olemassaololle on tärkeämpää paikka elettynä ja koettuna (Malmsten 2007, 65). Kartografisesti sijaintipaikka ilmaistaan pituus- ja leveyspiirein, jolloin paikan määrittämisessä korostuu geometrinen järjestelmä ja sen abstrakti, universaali tulkinta (Karjalainen 2008, 16). Näin tulkittuna paikka olisi sama kaikille. Paikan merkitykset voivat kuitenkin vaihdella yksilöiden kesken ja tämän lisäksi ne vaihtelevat yksilön elämänsä myötä. (Jovero & Horelli 2002, 14). Paikkaan kiinnittyminen ja kiintyminen ymmärretään osaksi ihmisen identiteettiä. Itsenäisesti ajatteleva ja tunteva kollektiivinen ihminen nähdään osaksi asuinpaikkaansa.

Paikka ymmärretään henkilökohtaisena tilana ja suhteena, jonka kautta voidaan pohtia erilaisia elämänsä rajapintoja (Ollila 2008, 156) ja siihen liitetään tunteita, muistoja, toiveita, arvoja ja kokemuksia (Malmsten 2007, 65). Paikat toimivat jatkuvan peilaamisen, identifioinnin sekä erottelujen kohteena. Tämän lisäksi paikka on myös toisten kanssa jaettu elämäntila (Jovero & Horelli 2002, 21, 61), jolloin se saa kollektiivisen merkityksen. Paikka mahdollistaa eronteot sekä paikan sisällä että erottautumisen muista paikoista. Malmstenin (2007, 64) mukaan paikka on sosiaalisesti eletty kokonaisuus, ei vain toimenpiteiden kohteena oleva alue. Paikallisesti tarkasteltuna se ei myöskään ole pelkästään kokonaisuuden etua palveleva osa, vaan jo itsessään kokonaisuus, joka turvaa yksilön, perheen ja yhteisön hyvinvoinnin.

2.1.1 Paikkaan kiinnittyminen

Jovero ja Horelli (2002, 13–14) toteavat, että paikkaan kiinnittyminen voidaan nähdä myös sivullisuuden kautta. Sivullinen kiinnittää huomiota paikassa havaittaviin piirteisiin, mutta hänellä ei ole henkilökohtaista suhdetta siihen, eli hän ei tunne paikkaa omakseen (Malmsten 2007, 65). Osallisuuteen liitetään voimakas paikkaan kuulumisen tunne. Osallisuuden vastakohtaa, sivullisuutta, voidaan tuntea oman asuinalueen sisällä.

Tämän lisäksi yksilön kokemukset sivullisuudesta ja osallisuudesta vaihtelevat. Osallisuuden ja sivullisuuden termit ovat siis monisäikeisiä ja subjektiivisia.

Paikkaidentiteetti rakentuu osana elämänkertaamme suhteessa ympäristöön tai muihin ihmisiin. Heijastamme paikkojen kautta omaa itseämme (Jovero & Horelli 2002, 14). Paikan hengen kokeminen merkitsee paikan ymmärtämistä ja paikkaan identifioitumista. Kauppinen (2009, 77) mukaan paikkakunnan omaleimaisuudella ja historialla voi olla vaikutusta paikkaidentiteetin muodostumiseen. Paikan oma identiteetti tekee paikasta ainutlaatuisen verrattuna muihin paikkoihin. Paikantunnon tavoin identiteetti ei ole muuttumaton vaan jatkuvasti rakentuva. Omien paikkojen valinnan kautta yksilö rakentaa identiteettiään. (Jovero & Horelli 2002, 49.) Ihmisillä on taipumus määrittää identiteettiä elettyjen ja koettujen paikkojen perusteella. Paikkaan kuulumisen kokemus on merkittävässä roolissa identiteetin määrittämisessä ja määrittymisessä. (Kauppinen 2009, 60.) Aura ym. (1997, 54, 85) toteavat, että psykologisista lähtökohdista tarkasteltuna ympäristön merkitys yksilölle on suuri. Se voi tukea tai uhata yksilön identiteetin rakentumista. Nuori odottaa saavansa vastakaikua ympäröivältä sosiaaliselta ja fyysiseltä ympäristöltä luodessaan identiteettiään. Kauppinen (2009, 78) mukaan sosiaalisilla suhteilla on tärkeä rooli paikkakuntaan kiinnittymisessä.

Kotiutuneet ihmiset pitävät paikan asuttuna. Paikan kokemiseen liitetään prosessinomaisuus, joka vaatii jatkuvuutta. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset määrittävät nuoren paikkasidosta. (Kauppinen 2009, 9, 26–27.) Yhteisökytkökset ja vuorovaikutussuhteet joko kiinnittävät yksilön paikkaan tai heikentävät paikkasidosta (Vaattovaara 2015, 59). Etenkin nuoruuden elämänvaiheessa paikkaan kiinnittyminen ja yhteiskunnan muutostila aiheuttavat tulevaisuusorientaatioihin limittyvää lähtemisen ja jäämisen problematisointia. Omaan asuinalueeseen suhtautuminen on harvoin yksiselitteistä. Merkityksellistä on asuinalueen ominaisuuksien sisäinen vertailu, sekä itsensä asemointi suhteessa paikkaan. Asennoituminen muotoutuu suhteessa rakentuvaan identiteettiin. Lähteminen saattaa houkuttaa yksilöä, mutta yhtäaikaaisesti kotiseudun turvaa kaivataan. (Jovero & Horelli 2002, 43, 49). Toisinaan sisäinen ristiriita syntyy siitä, että alue ei tarjoa sosiaalisesti hyväksyttyä ”oikean” paikan määritelmää (Tuhkunen 2007, 51). Näin voi olla esimerkiksi harvaanasutuilla alueilla.

Tunne epävakaa maailmasta saa kaipaamaan pysyvää paikkaa (Massey 2003, 51–53), joten kuulumisen ja liittymisen mahdollisuus koetaan tärkeäksi (Kauppinen 2009, 7). Sosiaaliset suhteet ja verkostot ovat olennainen osa paikallisten yhdyskuntien muodostumista ja kehittymistä (Salminen 2012, 39). Kotipaikkakunnan tyhjenemisen seuraaminen realisoi lähtemisen ja jäämisen neuvottelua nuoren elämässä (Ollila 2008, 13). Tämä voi liittyä nuoren henkilökohtaiseen tulevaisuuskerrontaan ja näkemykseen paikan tarjoamista mahdollisuuksista.

Postmodernin ajan nuorelta odotetaan yhtä aikaa sitoutumista omaan paikkakuntaansa ja yhteisöön, mutta toisaalta arvostetaan myös “maailmankansalaisuutta”. Nykyaikana liikkuvuus ja kotoa muuttaminen nähdään merkinä itsenäisestä ja tavoitellusta elämäntyylistä. (Tuhkunen 2007, 51). Paikka ja sukupuoli kietoutuvat toisiinsa, varsinkin silloin kun samaan ikäluokkaan kuuluvia ihmisiä yhdistää asuinpaikan lisäksi suhteellisen yhtenäinen sosioekonominen tausta (Hyväri 2008, 18, vrt. Ollila 2008). Paikallisuuden kehittämiseen vaikuttavat muun muassa kansalaistoiminta ja muut osallistavat toimintamuodot. Osallistuminen toimintaan tuo tunnetta siitä, että on osa jotain itsensä ulkopuolella.

2.1.2 Kylät kuulumisen paikkoina

Kylällä voidaan viitata yhtä lailla muutaman sadan asukkaan yhdyskuntaan kuin suomalaiseen pikkukaupunkiin verrattavissa olevaan paikkaan. Sen yhteisöt ovat moninaisia, toisiinsa limittyviä ja enenevissä määrin yli kylärajojen venyviä. Kylällä tarkoitetaan sekä fyysistä asutusta että sosiaalista yhteisöä. Yksilölle kylät voivat merkitä kuulumisen paikkoja, jotka sisältävät sosiaalisten suhteiden verkoston, elämänhistorian ja paikallisen identiteetin. (Rannikko 2016, 8, 15.) Koti ja kotipaikka ovat siis affektiivisia tiloja, joihin sisältyy merkitysten lisäksi kuulumisen ja identiteetin politiikkaan liittyviä kysymyksiä (vrt. Brickel 2012). Kylä ja koti voivat sisältää keskenään samanlaisia kiinnittymisen ja samaistumisen ulottuvuuksia.

Kylät ovat tarkasteltavia ilmiöitä koskevien aineistojen rajaamisen välineinä. Tutkielman kylät määritellään väkiluvultaan pieniksi (>5000 asukasta). Lisäksi niissä on

maaseutumaisia piirteitä ja ne sijaitsevat Pohjois-Suomessa. Maaseutu on perinteisesti ymmärretty asuin ympäristöksi, joka muodostuu kylistä (Rannikko 2016, 8). Maaseudun kylät nähdään omaleimaisina asuin ympäristöinä, joilla on paikalliset piirteensä. Paikalliset piirteet erottuvat usein urbaanin ja maaseudun välisinä eroavaisuuksina. Tuhkunen (2007, 7) määrittää liikkuvuuden leimallisesti urbaaniin ympäristöön kuuluvaksi ilmiöksi ja paikallaan pysymisen vastaavasti maaseutumaiseksi piirteeksi.

Globaalisti kylien arvo voidaan nähdä luonnon ja rauhallisuuden kautta. Luonto mielletään olennaiseksi osaksi lappilaisuutta. Lapin luonto liitetään myös elinkeinoihin porotalouden ja matkailun ollessa seudun merkittävät työllistäjät. Paikan merkitys ymmärretään kokonaisuudessaan, kun se suhteutetaan osaksi koko elämänpiiriä ja paikkojen verkostoa. Kaupilan (2015, 19) mukaan suomalaisen kansallisvaltion konstruoituminen on sidoksissa länsimaisen tieteellis-teknisen edistyksen myyttiin ja globaalin talouden kehitykseen. Suomi on mielletty perifeeriseksi ja takapajuiseksi maaksi, jonka on ollut pakko turvautua teknologiaan ja tieteeseen pärjätäkseen karua luontoa vastaan.

Länsimaissa kehitys ja edistys mielletään talouden ja tuotannon jatkuvana kasvuna, jossa koulutus ja sivistys ovat saaneet yhä välineellisempiä merkityksiä. Työpaikat ja peruspalvelut nähdään talouden kasvun aikaansaannoksina. (Eskelinen 2006, 23.) Yhteiskunnan markkinaehtoituminen kaventaa ihmisen käsitystä itsestään ja luonnosta (Salonen & Bardy 2015, 5). Modernisaatiossa korostuu luonnon haltuunotto. Luonto nähdään nimenomaan luonnonvaroina ja sitä tarkastellaan hyötynäkökulmasta, sen materiaalisen arvon kautta. (Baker 2006, 3.) Pohjoisessa luonto nähdään kulttuurin lähtökohtana. Se tarjoaa pohjan sosiaaliselle ja kulttuuriselle toiminnalle, sille mitä ihminen on. Luonto luo kulttuurin aineelliset edellytykset sekä ihmisyyksikön sisällä, että yhteiskunnallisessa mittakaavassa (Nykänen, 2016, 21). Lapissa yhteiskunnalliset rakennemuutokset koskettavat aluetta verrattain laajasti. Esimerkiksi Kemijärven sellutehtaan sulkeminen vuonna 2008 loi osaltaan pelkoa työttömyydestä.

Koulutuksen ja työpaikkojen keskittäminen kasvukeskuksiin vinouttaa valtakunnallista väestörakennetta. Puheella heikoista työllistymismahdollisuuksista ja koulutuksen

lakkauttamisesta voi olla vaikutuksia nuoren tulevaisuusorientaatioon ja kiinnittymiseen paikkaan. Näin on etenkin yhteiskunnassa, jossa koulutus, työ ja ura ovat korkeasti arvostettuja (Tuhkunen 2007, 69). Suomessa koulutus on yksilöiden ja yhteiskunnan hyvinvoinnin rakentajina verrattain arvostetumpaa kuin muissa maissa. Se nähdään yksilön ja yhteiskunnan menestyksen salaisuutena. (Kauppila 2015, 19.) Kansallisesti paikallisuus ja asuinalue määrittävät yhä keskeisemmin sitä, kuinka nuori rakentaa tulevaisuuttaan. Koulutuspoliittisten muutosten kautta historiallisesti vahvana vallinnut kansallinen eetos tasa-arvoisten valinnanmahdollisuuksien turvaamisesta on alkanut kadota. Muutoksien myötä syrjäiset asuinalueet asettuvat valtakunnallisesti eriarvoiseen asemaan, kun kouluverkon supistuessa paikkakuntien koulutusmahdollisuudet kaventuvat. (mt., 108.)

Nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen vähäisyydestä kannetaan huolta. Tämän lisäksi nuorten syrjäytyminen ja nuorisotyöttömyyden kasvu voivat johtaa siihen, että nuoret kokevat itsensä ulkopuolisiksi eivätkä koe kiinnittyvänsä kotipaikkaansa. Tällöin vaarana on, että yhteiskuntaa uudistava voima hiipuu. Väestön ikääntyessä nuorten merkitys yhteiskunnallisina toimijoina kasvaa ja nuorten osaamisen kehittäminen on avainasemassa. Nuorten näkökulmasta koulutus ja sen saavutettavuus, taso sekä houkuttelevuus on olennaista. Tämän lisäksi nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen tukeminen, nuorten kuuleminen ja kansalaiskasvatuksen merkitys korostuvat tulevaisuuden yhteiskunnassa. (VVM 2017, 12–13.) Institutionaalisesti kriittisinä paikkoina pidetään nuorten siirtymiä koulutusjärjestelmästä toiseen ja tämän jälkeistä työelämään sijoittumista. Toisten valintojen nähdään viitoittavan onnistumista ja toisten epäonnistumista elämänkulussa laajemmin. (Mäkinen 2015, 104.) Peruskoulunsa päättävät itälappilaiset nuoret eivät ole siis vähäpätöisen valintahetken edessä.

2.2 Toimijuus

Toimijuudella kuvataan yksilöiden kapasiteettia toimia itsenäisesti. Mikrotasolla tarkasteltuna toimijuus on yksilön vuorovaikutusta ja toimintaa omissa konteksteissaan. Makrotasolla se näyttäytyy rakenteiden kontekstissa ja toimijuuden kieltämisessä. (Stolp 2011, 56, 72.) Toimijuus sisältää yhtäaikaaisesti rajoituksia ja mahdollisuuksia sekä niiden

keskinäisen dynamiikan. Toimijuuden ymmärtäminen edellyttää, että se nähdään tilanteissa ja toiminnassa muotoutuvana prosessina, jossa yksilö asetetaan tai hän asettuu toimijuuskategorioihin. Niiden puitteissa neuvotellaan itselle mahdollisen ja odotetun välillä (Ojala 2010, 47). Yksilö rakentaa toimijuuttaan omasta viitekehyksestä käsin suhteessa ympäristöön ja muihin yhteisöön kuuluviin ihmisiin.

Toimijuus kuvaa yksilön jäsentymistä yhteiskunnallisiin suhteisiin. Toimijuus ei ole koskaan valmista, vaan toimijuuden prosessit ovat aina kesken. Vaattovaaran (2015, 20) tutkimuksessa vahva toimijuus nähdään valinnanvapautena, heikko toimijuus vaihtoehdottomuutena ja lopulta toimijattomana puheena. Ihmisen ollessa aktiivinen ja tavoitteellinen toimija, kohtaa hän fyysissosiaalisen ympäristönsä erilaisten sääntöjen, mahdollisuuksien ja rajoitusten alaisena sekä erilaisten merkityssisältöjen muodossa (Aura ym. 1997, 22). Bandura (1989, 11) kuvaa toimijuutta yksilön kognitiivisena, itsesäätelävänä ja reflektiivisenä prosessina, jossa toimijuus ilmenee yhtäältä täysin yksilöstä määräytyvänä toimijuutena ja toisaalta mekaanisena ympäristön säätelämänä toimijuutena. Yksilölliseen toimijuuteen liitetään esimerkiksi uskomukset minäpystyvyydestä, joiden sisältämät ajatusmallit voivat olla joko toimintaa edistäviä tai sitä haittaavia. Uskomukset minäpystyvyydestä kiinnittyvät toiminnan motivaatioon säädellen yrittämisen tasoa. (Vanhalakka-Ruoho 2015, 43.) Näin ollen toimijuus yhdistyy myös tunteisiin.

2.2.1 Toimijuus ja yhteiskunta

Yhteiskunnalliset kehykset asettavat yksilön paikoilleen ja määrittävät hänen toimijuutensa potentiaalisia rajoja (Silvonen 2015, 7). Ollilan (2008, 211) tutkimuksessa oma asuinalue voi määrittää nuoren toiminnan paikkasidonnaiset ulottuvuudet. Toimijuuden muutos ei käynnisty itsestään, vaan prosessin käynnistyminen vaatii intervention. Se voi olla merkityksellinen tapahtuma, joka saa ihmisen reflektomaan omaa itseään ja toimijuuttaan. Oma "minä" hahmottuu erontekoina ja vertailuna ympäristöön. Olemassa olevien kulttuuristen rakenteiden hyväksyminen ja niiden uusintaminen vahvistavat yhteisön koheesiota ja tunnetta yhteenkuuluvuudesta.

Kulttuurisen jatkumon, yhteisön toiminnallisen rakenteen sekä sen koheesion näkökulmasta toimijuuteen kohdistuvat muutokset ovat haastavia (Mead 2002, 64). Ympäristössä havaittavat rajoittuneet toimijuudet heikentävät yksilön mahdollisuuksia tiedostaa ja omaksua vaihtoehtoisia toimijuuksia. Kasvatus- ja koulutusprosessien selkeät ristiriidat vaikeuttavat omien tavoitteiden saavuttamista, jos ihminen joutuu tasapainottelemaan kahden kasvatuksellisen diskurssin tai ulkoa asetettujen tavoitteiden välissä (Pietilä-Litendahl 2014, 118). Tutkielman nuorten toimijuuden reunaehdot konkretisoituvat. Vähäisten jatkokoulutusmahdollisuuksien vuoksi nuori on tilanteessa, jossa hänen on päätettävä kotiseudulta lähtemisestä tai sinne jäämisestä – halusi hän tai ei.

Länsimaissa ammattien ja työn maailmaan suuntautuva yksilö nähdään usein kehittyvänä ja normatiivisten ikäsidonnaisten vaiheiden mukaan etenevänä toimijana. Toimijuus nähdään kypsymisenä, minäkuvan täydentymisenä ja eri roolien mukaisena elämisenä. (Vanhalakka-Ruoho 2015, 43.) Normatiivisessa toimijuuden tarkastelussa yksilö tietää ennalta, mitä elämänsäkulussa “pitää ja täytyy” valita. Nopeasti globalisoituvan kilpailuvaltion piirteitä saanut hyvinvointivaltio alkoi kehittyä 1990-luvun laman jälkeisessä poliittisessa ja taloudellisessa ilmapiirissä. Tällöin talouden merkitys vahvistui osaksi toimijuutta. Euroopan unioniin ja sen talouspiiriin liittyminen merkitsi kansallisten rakenteiden heikkenemistä ja uusliberalistisen toimijuuden subjektin rakentamista ja rakentumista. (Kauppila 2015, 34.) Yksilön valintojen on tapahduttava kilpailukykypuheen asettamassa diskurssissa.

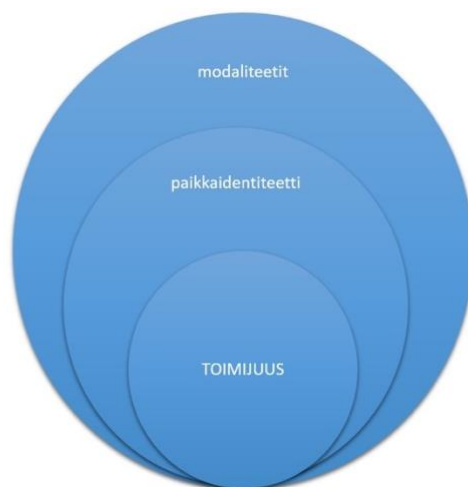
Toimijuus pyritään ymmärtämään dialogisen vuorovaikutuksen kautta rakentuvana ja aina jollain tapaa yhteiskunnallisiin suhteisiin kytkeytyvänä. Yhteiskunnalliset rakenteet asettavat kehykset yksilön toiminnalle, mutta vastavuoroisesti toimijat itsessään muokkaavat elämänpolkunsu rakenteita ja merkityksiä. Kauppinen (2009, 9) mukaan yhteiskunnan muutokset houkuttelevat tai pakottavat nuoria muuttamaan pois kotiseuduiltaan. Työ ja etenkin siitä saatava palkkio ovat usein painavampi peruste paikkakunnalla asumiselle kuin kotiseututunne tai siihen liittyvät mielikuvat (Sireni 2008, 92). Yksilö on toimija, joka ymmärretään vain vuorovaikutuksessa yhteiskunnallisten ja historiallisten rakenteiden kanssa. Mikäli yksilö eristetään

yhteiskunnasta, ei hänestä voida antaa mitään olennaista tietoa. (Mills 1990, 153, 157.) Ihminen ei ole suljettu systeemi, jota voitaisiin tarkastella kontekstistaan erillisenä.

Toimijuus rakentuu yhteiskunnan ristiriitaisissa suhteissa, joissa myös tutkija on osallisena. Tutkijan on hyvä paikantaa oma ja tutkittavien ääni ilmaisujen täyttämältä kentältä ja asemoida itsensä suhteessa siihen. (Silvonon 2015, 12.) Toimijuuteen liitetään yhtäältä yhteiskunnan odotukset yksilöä kohtaan, mutta myös yksilön asettamat odotukset ympäristölle. Sosiologinen tutkimus näkee toimijuuden yksilöiden ja rakenteiden vuorovaikutuksena. (Kauppila 2015, 18.) Toimijuuden ja yhteiskunnan välistä suhdetta voidaan kuvata vuorovaikutuksellisenä ja kompleksisena.

2.2.2 Modaliteetit toimijuuden jäsentäjinä

Tutkielmassa modaliteettien kautta tarkastellaan, millä ehdoilla toimijuus rakentuu. Modaliteetteja voidaan nähdä vuorovaikutussuhteessa oleviksi ulottuvuuksiksi (Vaattovaara 2015, 83). Tutkielman modaliteetit ovat *täytyä*, *voida*, *haluta* ja *tuntea*. Nämä modaliteetit ovat peräisin Jyrkämän (2008) tutkimuksesta. Valitut neljä modaliteettia realisoituvat itälappilaisen nuoren elämässä, koska heidän tulee tehdä merkittävä tulevaisuuteen liittyvä päätös. Kaksi muuta modaliteettia, *osata* ja *kyetä*, eivät näyttäydy tai korostu nuoren elämässä, sillä nuoret ovat vasta koulutus- ja työuransa alussa. Tutkielman modaliteetit kuvastavat muun muassa sosiaalista painetta, odotuksia, valitsemismahdollisuuksia ja valtaa tehdä päätöksiä.

Kuvio 2. Modaliteetit toimijuuden jäsentäjinä.

2.3 Nuoret tienristeyksessä

Menneisyyteen, kuten myös tulevaisuuteen johtaa monta polkua. Olennaista nuoren elämässä ovat polkujen haarat, joissa valinnat tehdään. Mahdollisuuksia karsitaan, rajoitetaan ja tyydytään vähempään kuin kaikkeen. Valintoihin sisältyvä informaation paljous voi ahdistaa osaa ihmisistä, etenkin niitä, jotka eivät halua tai osaa valita. He tiedostavat sen, että usein valintoja tehdessä joutuu myös luopumaan jostakin. (Knuuttila 2010, 37.) Päätökset suhteessa tulevaisuuteen vaativat riskien ja mahdollisuuksien kartoittamista sekä reflektiivistä ajattelua koskien itseä, hyvinvointia ja elämäntyyliä (Tuhkunen 2007, 50). Vähäisten koulutusmahdollisuuksien vuoksi itälappilaisen nuoren tulee pohtia tulevaisuuttaan verrattain nuorena.

Koulutus ja sen tavoitteet jakaantuvat kahteen osaan. Yhtäältä koulu nähdään paikkana, jossa on mahdollista tukea oppilaiden kasvamista tasa-arvoisiksi yksilöiksi sekä koulun sisällä, että koko yhteiskunnassa. Vastakkaisen näkemyksen mukaan koulutus voi olla autoritäärinen voima, joka ylläpitää ja vahvistaa yhteiskunnan valtarakenteita. (Kincheloe 2004, 4.) Kun koululaitokseen ei sinänsä liity kontrollivaltaa, voi valtarakenteita olla haastava tiedostaa. Tuhkunen (2007, 57) mukaan koulutusjärjestelmällä on merkittävä valta määrittää nuoren ihmisen elämänkulkua.

Ihmisen kykyä reflektoida kriittisesti ympäristöä on mahdollista kehittää kasvatuksen avulla. Tietoisuuden lisääntymisen myötä elämänhallinta ja itsetunto kasvavat. Tiedostava toiminta mahdollistuu tietoisuuden, itsereflektion ja dialogisuuden kautta. Tietoinen yksilö voi aloittaa neuvottelut toimijuuden rajoista tai jopa uudesta toimijuudesta. Kuitenkin uusien toimijuuksien tavoittelua vaikeuttavat usein yhteisön asettamat rajat. Rajoittuneet toimijuudet heikentävät yksilön mahdollisuuksia omaksua vaihtoehtoisia toimijuuksia (Freire 2005, 118). Toimijuus on noussut osaksi yhteisöllisiä muutosneuvotteluita. Myös kasvatustavoitteet voidaan konstruoida tietoisesti muutosta tukeväksi.

Kasvu- ja elinympäristöt määrittävät kulttuuriset ja sosiaaliset puitteet suuntautua elämässä (Hyväri 2008, 18). Ei ole sama asia pohtia pääkaupunkiseudulla eläneen tytön kuin porotalouteen kasvaneen pojan tulevaisuutta. Toisaalta, samalla kylällä kasvaneet, samoista lähtökohdista voimansa ammentaneet nuoret voivat olla tulevaisuusorientaatioissaan täysin erilaisia. Olennaista on huomioida aiheen subjektiivisuus. Mihin nuori on matkalla? Tarjoaako kotipaikka tulevaisuusorientaation mahdollistavia tiloja?

3 TUTKIMUSASETELMA

Tutkielman tavoite ja tutkimusongelmat määrittävät aineiston hankinnan ja analysoinnin menetelmät. Aineistonkeruutapojen ja analyysikeinojen tulee olla yhteensopivia teoreettisten lähtökohtien kanssa. (Laine ym. 2007, 26; Ronkainen ym. 2011, 45.) Tutkielman metodologiset valinnat rajautuvat laadullisen tutkimuksen menetelmiin, koska haluamme ymmärtää ilmiötä ja merkityssuhteita.

3.1 Tutkimusongelma

Tutkimme itälappilaisten nuorten toimijuuden rakentumista suhteessa paikkaan. Tutkielma rajautuu ajan ja paikan kautta. Tutkimuskysymykset ovat ”Millainen toimijuus itälappilaiselle nuorelle on rakentunut?” ja ”Mitä ovat ne alueelliset reunaehdot, joiden puitteissa nuori tekee valintoja?”. Tutkimuskysymykset ohjaavat aiheen rajausta, mutta myös tutkimustavan valintaa (Malmsten 2007, 57–58). Tutkielman tarkoitus ohjaa tutkimusmenetelmällisiä valintoja. Tutkimusongelma ja -menetelmä ovat siis toisiinsa kiinnittyneitä, sillä tutkimusmenetelmän avulla tutkija pyrkii saamaan vastauksen tutkimusongelmaan.

Tutkimusmenetelmät koostuvat käytännöistä, joilla havaintoja tuotetaan ja niistä tieteen säännöistä, joilla havaintoja tulkitaan. Ilman määriteltyä metodologiaa tutkielma voisi huomaamatta muuttua tutkijan omien ennakkoluulojen todisteluksi. (Alasuutari 2001, 82.) Tutkielma on laadullinen tapaustutkimus, jossa on hermeneuttinen tutkimusote. Aineisto kerätään haastatteluin ja kirjoitelmin. Aineiston analyysi rakentuu sisällönanalyysistä ja modaliteettikehikosta.

3.2 Aineisto ja analyysi

Keräsimme aineiston ryhmähaastattelujen ja kirjoitelmien avulla. Oppilaat kirjoittivat kaksi kirjoitelmaa pyytämistämme aiheista ”Kuvittele, että olet päättänyt lähteä paikkakunnalta, mitkä asiat saavat sinut lähtemään?” ja ”Kuvittele, että olet päättänyt

jääda paikkakunnalle, mitkä asiat saavat sinut jäämään?”. Tällaisella kysymyksenasettelulla rajasimme tutkielman aihetta. Tavoitteena oli antaa tutkimushenkilöille mahdollisuus henkilökohtaiseen pohdintaan, mikä voi olla vaikeaa ryhmähaastattelutilanteessa. Kirjoitelmat mahdollistivat sen, että nuoret pystyivät kertomaan sellaista, mitä muiden kuullen ei välttämättä haluta sanoa. Kirjoitelmien anti olikin juuri affektiivisessä asian tarkastelussa.

Kirjoitelmien jälkeen haastattelimme oppilaita. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on usein perusaineistonkeruumenetelmä (Pietilä 2010, 212). Se on ainutlaatuinen menetelmä siinä suhteessa, että se mahdollistaa suoran kielellisen vuorovaikutuksen tutkittavan kanssa. Aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla. Haastattelijalla on mahdollisuus selventää ilmauksia, toistaa kysymyksiä ja oikaista väärinkäsityksiä haastattelutilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2007, 199–200; Tuomi & Sarajärvi 2018, 84–85.) Henkilökohtaiset ja yksilön identiteettiä koskevat kysymykset vaativat tutkijalta hienovaraisuutta ja läsnäoloa. Ainakaan ensimmäisellä haastattelukerralla tämä ei meiltä täysin onnistunut. Huomio kohdistui enemmän äänityslaitteeseen, kysymyspaperiin ja ajankuluun.

Haastateltavat ovat tutkielmassa merkityksiä antavia ja aktiivisia osapuolia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–86). Haastateltavilla on oikeus tietää etukäteen tutkielman aihe. Kerroimme aiheen koulujen rehtoreille (liite 5) ja vanhemmille (liite 6) tutkimuslupia haettaessa, sillä haastateltavat olivat alaikäisiä. Haastattelun kautta oli mahdollisuus saada informanttien merkitykset paremmin kuulluksi, vaikkakin tiedostimme aikaresurssit. Osallisen ymmärrystä erilaisten tilanteiden välisistä jännitteistä on ulkopuolisen mahdotonta saavuttaa. Haastattelussa meillä tutkimuksen tekijöinä oli edes pyrkimys olla osallinen, joka pystyy havainnoimaan. Esimerkiksi kyselylomakkeessa vastaukset olisivat voineet piilottaa merkityssuhteet, jotka ovat tutkielman kannalta olennaista informaatiota.

Haastattelu oli puolistrukturoitu eli kysymykset ja niiden järjestys olivat ennalta suunniteltuja (liite 1). Valmis runko auttoi meitä pysymään aiheessa. Lisäksi haastateltavina olivat nuoret, mitä pidimme jännittävänä. Emme halunneet asettaa

itseämme paremmin tietävän asemaan esimerkiksi kielellisellä tasolla. Kandidaatin tutkielmassa haastattelimme opettajia, joiden kanssa käsitepohja oli jo valmiiksi yhteneväinen. Haastattelujen ja keskustelujen merkitykset eivät ole aina yksiselitteisiä. Niiden ymmärtämiseen liittyy kielen moninaisuus ja se miten sanat ymmärretään (Kananen 2017, 89.)

Yleensä tutkimuskohteeksi valitaan luonnollisesti olemassa oleva ryhmä (Hirsjärvi ym. 2007, 174). Koululuokka on ryhmänä heterogeeninen ja riittävä kooltaan. Ryhmätilanteissa osallistujat usein suhteuttavat omat mielipiteensä siihen, mitä muut ovat sanoneet. Toisaalta ryhmähaastatteluissa voidaan saada uusia näkökulmia ja ideoita asioihin. Ryhmäkeskustelun arvo perustuu nimenomaan siihen, että osallistujat voivat esimerkiksi yhdessä muistella tapahtumia. Näin voi nousta esiin aiheen kannalta tärkeitä seikkoja. (Kauppinen 2009, 43–50; Eskola ym. 2005, 94–95.)

Ryhmähaastattelun toteuttaminen oli tutkielman aikaresurssien kannalta ainoa mahdollisuus. Pohdimme myös sitä, että tilanteena ryhmähaastattelu voisi olla rennompi kuin yksilöhaastattelut. Ryhmähaastattelu koetaan mielekkääksi tavaksi etenkin silloin, kun tutkitaan ryhmien kulttuureja ja näkemyksiä (Hirsjärvi ym. 2007, 206). Kielteisenä vaikutuksena ryhmähaastatteluissa on se, että ryhmässä voi olla valtaa pitäviä henkilöitä, jotka ohjaavat keskustelun kulkua (Pietilä 2010, 212–213). Tätä emme itse kohdanneet. Koimme jokaisen haastattelukerran positiivisena kokemuksena juuri ryhmädynamiikan vuoksi.

Haastatteluja tehdessä on otettava huomioon se, että suurin osa ajasta menee sen valmisteluun. Haastatteluista sopiminen, lupien saaminen, aikataulujen yhteensovittaminen koulutyöskentelyn puitteissa ja kysymysten asettelu vievät huomattavasti aikaa. Tämän lisäksi verrattain pitkät välimatkat Lapissa toivat haasteensa. Kuitenkin pidimme haastattelua niin merkittävänä koko tutkielman kannalta, että vaivannäkö kannatti. Haastattelut kantoivat läpi tutkimusprosessin syventäen teoriaa ja antaen tutkittavalle ilmiölle kasvot.

Keräsimme aineiston 25:ltä nuorelta. Koulut olivat paikkakunnan ainoat oppilaitokset. Näin ollen meidän oli mahdollista tavoittaa paikkakunnan koko ikäryhmä. Tämän takia kerättyä aineistoa voidaan pitää tutkimuksen tarkoitukseen sopivana. Aineiston määrä on riittävä silloin, kun tutkija voi vastata tutkimuskysymyksiinsä. Ensisijainen argumentti on siis aineistonkeruutavan sopivuus suhteessa tutkimuskysymyksiin. Keskeinen kriteeri ei ole määrä, vaan tutkimussuhteen laatu. (Mäkelä 1990, 52–53; Ronkainen ym. 2011, 71, 117.) Ratkaisevinta on aineiston perusteella tehtävien tulkintojen syvyys (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Aineiston hallinnan ensimmäinen vaihe on haastattelujen litterointi. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston purkamista eli haastattelunauhojen muuntamista sanatarkkaan tekstimuotoon. Litterointi voidaan tehdä koko aineistosta tai teemoittain luokiteltuna. (Hirsjärvi ym. 2007, 217; Tuomi & Sarajärvi 2018, 105; Nikander 2010, 432.) Koimme, että litterointi oli tässä tapauksessa parasta tehdä heti haastattelujen jälkeen, kun ne olivat vielä tuoreessa muistissa. Litteroimme aineiston sanatarkkuudella, mutta emme kiinnittäneet huomiota äänenpainoihin tai eleisiin.

Analyysi

Tarkastelemme modaliteettien avulla sitä, millä ehdoilla toimijuus rakentuu. Vaattovaara (2015, 19) kuvaa modaalisuutta toiminnan vahvuuden ja tapojen kautta, joilla henkilö arvottaa omaa kerrontaa. Tässä tutkielmassa modaliteetit ovat *täytyä*, *voida*, *haluta* ja *tuntea*. Nämä modaliteetit ovat peräisin Jyrkämän (2008) tutkimuksesta. Toimijuutta, eli tämän tutkimuksen ilmiötä, tutkitaan nuoruuden ja paikan konteksteissa. Aineistosta ei voida suoraan löytää toimijuutta tai sen rakentumista, vaan se vaatii analyysia ja tulkintaa. Tulkinnan kautta ilmiö eli toimijuus eli ”tapaus” todentuu.

Aineisto ei sellaisenaan sovi analysoitavaksi, vaan se on aluksi järjestettävä hallittavaan muotoon. Jo analysoitavaksi tekeminen muokkaa aineistoa. Aihetta tutkivan näkökulmasta on otettava huomioon se, että aiheeseen suhtaudutaan tietyllä oletuksella kohteen luonteesta. Tästä johtuu muun muassa erilaiset aiherajaukset ja tulosten tulkinnan tietty näkökulma. (Aura ym. 1997, 17; Hirsjärvi ym. 2007, 217.) Kun tutkielman

rajaukset on riittävällä tarkkuudella tehty, tutkija antaa aineistolle mahdollisuuden tuoda olennaiset asiat esiin (Kurunmäki 2007, 88–90).

Aineiston analyysi olisi hyvä aloittaa mahdollisimman pian aineistonkeruuvaiheen jälkeen (Hirsjärvi ym. 2007, 218; Ruusuvuori ym. 2010, 11). Tässä tutkielmassa aineiston keräämisen jälkeen keskityimme hetken ainoastaan kirjallisuuteen ja pyrimme selvittämään tutkielmassa sillä hetkellä esiintyneitä haasteita. Tätä ei kuitenkaan voida nähdä tutkielman kannalta negatiivisena, sillä ilmiö kypsyi ajatuksissamme tuona aikana. Pohdimme myös tapahtumien erilaisia syy-seuraussuhteita, ja sitä, kuinka samoista tapahtumista voi tehdä hyvinkin erilaisia tulkintoja. Ajattelu voidaan kuvata lineaarisena mallina, eli analyysi etenee vaiheittain ja tarvitsee aikaa kypsyäkseen (mt., 218).

Tutkielman analyysimenetelmä on sisällönanalyysi, jolla pyritään etsimään aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Sen avulla kävimme aineiston läpi ja valikoimme tutkielman kannalta olennaisen aineksen. Sisällönanalyysi on sekä metodi että väljä teoreettinen kehys. Hyödynnämme tutkielmassa teoriaohjaavaa lähestymistapaa. Siinä analyysi ei siis pohjautu suoraan teoriaan, vaan teoria on analyysissa apuna. Analyysista on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaava vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukova. Analyysi etenee aineiston ehdoilla ja vasta sen edetessä se asetetaan sopivaksi katsotun teorian raameihin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103–109, 133.) Toimijuuden olemuspuolen sisältö muodostuu aineistolähtöisesti.

Analyysin avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja sen syvyyttä. Laadullisessa tutkimuksessa analyysin haasteena on aineiston runsaus ja vaihteleva laatu. (Hirsjärvi ym. 2007, 220; Mäkelä 1990, 53.) Lähes aina aineistoa on niin paljon, etteivät kaikki päädy tutkimukseen. Sisällönanalyysilla dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti. Sen avulla aineisto saadaan järjestettyä johtopäätöksiä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Ennen analyysin aloittamista tulostimme litteroidun aineiston, sillä niin se oli helpommin käsiteltävissä. Tämän jälkeen aineisto luokiteltiin sisällönanalyysin avulla yhteneväisyyksien ja eroavaisuuksien mukaan:

1. *Miksi lähdet paikkakunnalta ja 2) Miksi jäät paikkakunnalle?*

Tällainen jakaminen ei vielä ole varsinaista analyysia, vaan alustavaa apuvälinettä (Mäkelä 1990, 54; Ruusuvuori 2010, 18). Näin saadut lähtemisen ja jäämisen syyt luokiteltiin modaliteettikehikkoon, jota käytämme analyysirunkona. Havaintoyksiköt koodattiin kehikon kautta. Osa ilmauksista sisälsi modaliteettiin viittaavan verbin *täytyä*, *voida*, *haluta* tai *tuntea*. Muutoin modaliteetti oli tulkittavissa asiayhteydestä. Tämän jälkeen modaliteetit jaoteltiin kategorioihin, joiden kautta kuvattiin valintojen taustalla olevia ehtoja. Kategoriat sisälsivät tyypittelyä, joissa on kuvaukset modaliteeteista.

Laadullisessa tutkimuksessa analyttinen läpinäkyvyys on tutkimuksen luotettavuutta parantava piirre (Nikander 2010, 433). Laadullisen tutkimuksen analyysissa on kaksi vaihetta: havaintojen pelkistäminen ja tutkimustulosten muodostaminen tulkinnan kautta (Alasuutari 2001, 50). Analyysin arvioitavuus tarkoittaa sitä, että lukijalla on mahdollisuus seurata tutkijan päättelyä analyysissa. Vain tällöin hänellä on mahdollisuus olla samaa tai eriävää mieltä tutkijan kanssa. (Mäkelä 1990, 53.) *Tutkimuksen toteutus* -osiossa avaamme analyysin etenemistä taulukoin. Taulukkojen avulla lukijan on helpompi arvioida sitä, kuinka tulkinta on muodostunut ja tarkastella sen avulla johdettuja tuloksia.

Aineiston tulkinta voidaan nähdä siirtymänä teoriasta käytäntöön. Tulkinta tarkoittaa sitä, että pyritään ymmärtämään tekstin tai toiminnan merkityksiä. Tämä on tapaustudkimukselle tyypillistä. Tutkijan tehtävänä on käsitellä aineistoa ja tapauksia ainutlaatuisina. Hän myös pyrkii paljastamaan odottamattomia seikkoja. Tutkimuksen lähtökohtana onkin aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu ja tulkinta. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Tuloksia ei informoida aineistosta suoraan, vaan niitä peilataan teoreettiseen viitekehykseen ja käsitykseen toimijuudesta.

Ihmisillä esiintyy erilaisia toimijuuden modaliteettien painotuksia elämässään. Modaliteetteja tarvitaan, sillä elämänsä eläminen ei ole rationaalista. Näiden arviointi on tulkitsijan tehtävä, mutta tutkittavan eli kertojan valinta on se, mitä hän kertoo. Toisin sanottuna tutkittava päättää, millaiset asiat saavat tilaa. Tutkijan tarkastelun ja tulkinnan

kohteena on se, mistä ja missä perspektiivissä aineistossa puhutaan? Täytymisen modaliteetti ilmentää pakkoja, välttämättömyyksiä, esteitä ja rajoitteita. Voiminen kuvastaa mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja. Haluaminen on muun muassa tavoitteita, päämääriä ja motivaatiota. Tuntemiseen liittyvät tunteet, arvot ja arvostukset. (Vaattovaara 2015, 84.)

Aineiston analysoinnin jälkeen tutkimus ei ole vielä valmis. Tutkijan tehtävä on selittää ja tulkita analyysin pohjalta saatua informaatiota. Tulkinnan avulla tutkija löytää tutkimuksen kannalta merkitykselliset seikat. Tämän pohjalta hän tekee niistä omat johtopäätökset. Analyysin tuottamista tuloksista pyritään laatimaan synteesejä, jotka kokoavat yhteen pääseikat ja antavat selkeät vastaukset asetettuihin ongelmiin. Tulkinnat ovat moninkertaisia, sillä niitä tekevät tutkija, tutkittava sekä lukija. (Hirsjärvi ym. 2007, 224–225.) On tosiasia, että faktoistakin voi syntyä tulkintaerimielisyyksiä. Ihmiset havaitsevat samoissa tilanteissa eri asioita, joten myös asioiden tulkitseminen voi olla hyvinkin erilaista.

3.3 Tutkimusmenetelmät

3.3.1 Laadullinen tapaustutkimus

Laadulliselle eli kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tietoa hankitaan kokonaisvaltaisesti ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tutkimushenkilön ja tutkijan välillä on suora vuorovaikutussuhde. Tutkijan rooli on mennä ilmiön pariin haastattelemaan tai havainnoimaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 157; Kananen 2017, 36.) Tutkielma on pääasialliselta luonteeltaan kartoittava, sillä siinä pyritään etsimään uusia näkökulmia ja ilmiöitä. Laadulliselle tutkimukselle on luonteenomaista, että tapausta pyritään käsittelemään perusteellisesti syvyysuunnassa ja monelta kantilta. Keskiössä ovat monimutkaiset prosessit ja ihmisten kokemukset, joihin määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen keinoin on lähes mahdotonta paneutua. (Alasuutari 2001, 83; Kananen 2017, 36; Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Laadullisessa tutkimuksessa merkitykselliseksi nähdään epätyypillinen ja rutiinista poikkeava.

Yksittäiset ja epätyypilliset ilmiöt tuovat esiin eri ryhmien omaa ääntä. (Kurunmäki 2007, 87.) Se on mahdollisuus antaa ääni yhteiskunnan marginaalisille ryhmille.

Tapaustutkimus eli *case study* tarkoittaa, että valitaan joukko tapauksia, esimerkiksi ryhmä. Aineistoa kerätään eri metodeja käyttämällä, muun muassa haastatteluin ja dokumentein. Tyypillisenä tavoitteena on ilmiöiden kuvailu. (Hirsjärvi ym. 2007, 131.) Tapaustutkimus mahdollistaa kulttuurisen kontekstin kokonaisvaltaisen ymmärryksen. Perinteinen tutkimus tavoittelee universaaliala tietoa, kun taas tapaustutkimus pyrkii tietyn ilmiön kuvailemiseen eri näkökulmista. Näkökulmat voivat olla poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia tai kulttuurisia. Toimintaympäristön merkitys on tärkeä, sillä tapaustutkimuksessa ilmiöt ymmärretään eri kontekstien kautta. (Häikiö & Niemenmaa 2007, 45–46.) Tapaustutkimuksen perimmäinen tehtävä on tehdä tapauksesta kontekstissaan ymmärrettävä.

Laadullisessa tutkimuksessa teorian merkitys on ilmeinen. Ylipäätään kaiken ihmisjärjen suorittaman tarkastelun tulisi olla jollain tavalla luonteeltaan teoreettista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 17–19.) Tapaustutkijan on tärkeää tehdä ero tapauksen ja tutkimuksen kohteen välille. Jälkimmäinen viittaa asiaan, jota tapaus ilmentää. (Laine ym. 2007, 10, 33; Malmsten 2007, 57.) Tapaustutkimuksen lähtökohtana on tuottaa yksityiskohtaista tietoa paikkaan ja aikaan sidotuista olosuhteista, merkityksistä ja ilmiöistä suhteessa ympäröivään maailmaan. Samalla kuitenkin pohditaan sitä, voiko yksittäisten havaintojen perusteella löytää jotain yleistä ilmiöstä, jolla selitys voitaisiin asettaa kyseistä tapausta laajempaan kehykseen. (Peltola 2007, 111; Häikiö & Niemenmaa 2007, 48.) Tutkijan aiempi tietämys ja sen suhde tapaukseen ja tutkimusongelmaan määrittävät tutkimuskysymyksiä.

Tapaustutkimuksen ilmiötä ei ole syytä irrottaa kontekstistaan, sillä rajat ympäristön ja ilmiön välillä eivät aina ole selvät. Jokaisessa tutkimuksessa tarvitaan tulkintakonteksti. Olennaista on, kuinka rajaukset tehdään eri ulottuvuuksien välillä ja niiden sisällä, sillä rajaamisella määritellään tutkimuksen näkökulma, se mitä tapaus ilmentää - mistä tapaus on tapaus (Laine & Peltonen 2007, 101.) Tutkimusongelman on oltava järkevässä suhteessa alueelliseen ja ajalliseen rajaamiseen. Tähän rajaukseen vaikuttaa myös

aineiston saatavuus. Tutkittava paikka on aina osa suurempaa kokonaisuutta ja ajanjakso nähdään osana laajempaa aikajännettä. (Malmsten 2007, 58, 72–73.) Rajaamalla ymmärretään ja selitetään juuri kyseistä tapausta sen lähtökohdista käsin.

Laadullinen tutkimus on lähtökohtaisesti teorialähtöistä, kun taas tapaustutkimus on enemmän aineistolähtöistä. Teorialähtöinen tapaustutkimus pyrkii tuottamaan lähinnä teoreettista tietoa ja on kiinnostunut sen kehittämisestä. Tapaustutkijat kuitenkin käyttävät teoriaa erilaisin tavoin. (Häikiö & Niemenmaa 2007, 48; Laine ym. 2007, 38.) Laadullisen tutkimuksen avulla ilmiöstä on mahdollisuus saada syvälinen näkemys (Kananen 2017, 33). Laadullinen tutkimus ja tapaustutkimus eivät tässä tutkimuksessa ole toisiaan poissulkevia, vaan pikemminkin toisiaan täydentäviä tutkimustapoja. Molempien tutkimustapojen tavoitteena on selvittää tutkittavaa ilmiötä ja sen merkityksiä. Tapaustutkimus on empiiristä tutkimusta, jossa ilmiötä tulkitaan omassa ympäristössään. (Malmsten 2007, 62–63; Kananen 2017, 33.) Se mahdollistaa olosuhteiden, jännitteiden ja erilaisten tapahtumakulkujen tarkastelun, jotka ovat avain muutokseen tai osa sen mekanismeja (Laine & Peltonen 2007, 93). Muutoksen ainakin periaatteellinen mahdollisuus oli henkilökohtaisena rinnakkaistavoitteena tutkielmassa.

3.3.2 Hermeneuttinen tutkimusote

Hermeneutiikka on laaja, erilaisia suuntauksia sisältävä kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 38). Hermeneutiikan peruskäsitteitä ovat ymmärtäminen ja tulkinta. Ymmärtämiseen pyritään analysoimalla inhimillisen olemassaolon perusteita. Eksistoiiva yksilö tekee ympäröivää maailmaa itselleen käsitettäväksi oman todellisuutensa kautta. (Mäkinen 2005, 100–101.) Mäntysalon (2004, 52) mukaan ympäristö tulee merkitykselliseksi ainoastaan tietoisuuden kautta. Ihminen sekä elää paikassa, että elää paikkaa. Ympäristösuhteen tutkimisessa tulee huomioida sekä tilanne- että yksilökohtaiset merkitykset. Hermeneuttinen lähestymistapa pyrkii ymmärtämään. Se edellyttää sitoutumista tutkimuksessa mukana oleviin näkökulmiin. (Vaattovaara 2015, 98.) Hermeneuttinen ymmärtäminen tavoittelee ilmiöiden merkityksen oivaltamista. Ymmärtäminen etenee kehämäisenä liikkeenä eli niin kutsuttuna hermeneuttisena kehänä. Hermeneuttisuuden kehämäinen liike kuvaa tutkijan ymmärryksen kehittymistä.

Tutkimus on aina perimmältään pyrkimistä tietämättömyyden alueelle. Hermeneutiikka korostaa sitä, että kaiken ymmärtämisen pohjana on jo aiemmin ymmärretty, esiymmärrys. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 39–41.) Hermeneuttinen tutkimusote soveltuu tutkielmaan, sillä tarkastelun kohteena ovat nimenomaan subjektin merkityksenannot ympäristöstään. Tällöin emme näe tutkimuskohdetta ja informantteja objekteina emmekä ensisijaisesti pyri objektiivisuuteen (vrt. luonnontieteet).

3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Esiymmärrys voi harhauttaa tutkijan luulemaan, että hän tietää paljon aiheesta, vaikei ymmärrys olisi tiedepohjaista, vaan omista kokemuksista peräisin. Tämä voi johtaa siihen, että metodologisia ratkaisuja tehdään olettamuksien kautta, jolloin ne perustuvat enemmän subjektiivisiin kokemuksiin kuin teoriaan. Tutkittaessa omaa kotiseutua ja omaa identiteettiä ja kokemushistoriaa lähelle tulevaa ilmiötä, täytyy oma esiymmärrys kirjoittaa auki. Luulot tutkimusaiheen ymmärtämisestä asettivat ainakin prosessin alkuvaiheissa sokeita pisteitä ilmiön tarkastelulle. Tutkijan on reflektoitava tutkimusprosessin aikana tekemäänsä, jotta tutkimuksesta tulee metodologisesti kestävä (Häikiö & Niemenmaa 2007, 41). Reflektioiva työskentelytapa mahdollistui, koska teimme tutkielman parityönä. Ymmärrys sekä aihetta, että itseä kohtaan syventyi, minkä vuoksi tulkintavaiheessa kriittisyys omia oletuksia kohtaan kasvoi.

Tutkijan arvolähtökohdat ovat tutkimuksen teossa aina läsnä. Omat käsitykset on esitettävä, jotta lukijan on helpompaa arvioida tapauksen tulkintaa (Häikiö & Niemenmaa 2007, 56). Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa valitun tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on haluttu mitata. Lähtökohtaisesti tutkimuksissa pyritään välttämään virheitä. Silti niiden luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Tämän takia on tärkeää pohtia sitä, kuinka luotettavuus käytännössä toteutuu ja kirjoittaa se auki tutkimukseen. Luotettavuuden lisäksi on syytä tarkastella puolueettomuutta. Puolueettomuus näyttäytyy tutkijan oman ymmärryksen kautta tutkittavia kohtaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 226; Tuomi & Sarajärvi 2018, 158.) Lopulta tutkimuksen luotettavuuden arvioivat lukijat.

Tutkimuksemme luotettavuuden ja osaltaan myös puolueettomuuden kannalta on olennaista huomioida asemamme entisinä itäläppiläisinä nuorina. Huomasimme, kuinka helppoa on pyrkiä samaistumaan informanttien kokemuksiin, etsimään merkityssuhteita ja tulkitsemaan sekä haastattelutilannetta että aineistoa omien merkitysperspektiiviemme kautta. Olemme arkikeskusteluissa pohtineet omaa suhdettamme paikkaan noin kymmenen vuotta kauemmin kuin tutkimushenkilömme. Sen lisäksi olemme analysoineet toimijuuksiemme rakentumista suhteessa paikkaan jo muutaman vuoden ajan. Tässä prosessissa on ollut apuna tiedeyhteisö ja sen tuomat käsitteet. Suhtautumisemme kotiseutuun on muotoutunut reflektion ja ajan tuoman kokemuksen kautta.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää kuvailla tarkasti, mitä tutkimuksen aikana on tehty ja kuinka saatuihin tuloksiin on päädytty (Hirsjärvi ym. 2007, 227). Siinä tulee näkyä aineiston kirjoittaminen auki, jotta toistettavuuden vaatimus toteutuu. Tutkijan on myös tiedostettava oma esiymmärryksensä, jotta hän pystyy siirtämään sen mahdollisimman tarkkaan sivuun analyysia tehdessään. Aineisto pyritään kohtaamaan omista olettamuksista etäännytettyinä. (Ronkainen ym. 2011, 122.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijatriangulaatio eli se, että tutkimukseen osallistuu useampia tutkijoita, niin aineistonkerääjinä kuin tulosten analysoijina ja tulkitsijoina. Tällä tavoin pyritään häivyttämään tutkijan ennakkokäsityksiä tutkimusta kohtaan. Kuitenkaan triangulaatio ei mahdollista sosiaalisen maailman objektiivisten totuuksien löytämistä. (Hirsjärvi ym. 2007, 228; Laine ym. 2007, 23–25; Tuomi & Sarajärvi 2018, 166.) Meillä oli ennakkokäsityksiä, mutta aiheesta käyty dialogi lisäsi tietoisuutta siitä ja osasimme ottaa sen paremmin huomioon. Kirjoitimme tämän myös auki esiymmärryksenä. Yksin tutkimusta tehdessä tämä olisi ollut hankalampaa havainnoida.

Tutkimuseettiset valinnat ovat mukana koko tutkimusprosessin ajan, etenkin luotettavuus- ja arviointikriteereissä. Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150.) Tutkija joutuu pohtimaan eettisiä kysymyksiä, mikäli hän tuntee tutkimuksensa keskeiset toimijat henkilökohtaisesti (Häikiö & Niemenmaa 2007,

55). Lähtökohtana tässä tutkimuksessa on se, ettei tutkimushenkilöitä voisi tunnistaa. Tämä seikka myös luvattiin heille ennen aineistonkeruuta. Oma asema voi heijastua tutkimukseen, jolloin toiset näkökulmat näyttäytyvät ymmärrettävämmin kuin toiset. Jos tutkija on ollut tutkimushenkilöihin nähden vertainen, hän voi helpommin samaistua tutkittavien kokemuksiin.

Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä asettaa tutkijan “valta-asemaan”, sillä hän pitelee haastattelutilanteessa ohjia (Hirsjärvi ym. 2007, 202–203). Yksi vaihtoehto on luoda jollain tasolla strukturoitu haastattelutilanne, jotta niin haastattelija kuin haastateltava pysyvät aiheessa. Tässä tutkimuksessa valitsimme tietoisesti puolistrukturoidun haastattelun, sillä emme ole kokeneita haastattelijoita (ks. liite 1). Tutkijalta vaaditaan herkkyyttä ja kykyä lukea ja nähdä rivien välistä (Kananen 2017, 90). Teemahaastattelun haasteeksi koimme sen, että aiheessa voisi olla vaikea pysyä ja ilman järjestelmällisiä kysymyksiä haastattelu jää tyngäksi.

Aineistonkeruuvaiheessa oma suhtautumisemme aiheeseen näkyi voimakkaasti. Tutkimusaineistoa litteroidessa huomasimme, että olimme esittäneet haastattelutilanteessa tarkentavia kysymyksiä esiyymmärryksemme ohjaamina. Tämä kuvaa laadullisen tutkimuksen luonnetta, sillä tutkija on auttamattomasti yhteydessä tutkimuskohteeseen. Aineiston tulkinnan aikana teoreettinen viitekehys ja tutkimuksen tarkoitus ohjasivat ja jäsensivät työskentelyä. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että lukijalle annetaan mahdollisuus tapauksen yleistämiseen ja ymmärtämiseen. Tämä saavutetaan, kun tutkimuksessa kuvataan läpinäkyvästi eri vaiheet ja aineisto, jonka jälkeen esitetään uskottava tulkinta. (Laine ym. 2007, 30.) Tällöin lukija päättää tutkimuksen tieteellisen uskottavuuden.

Tutkija tekee valinnat siitä, mitä kysymyksiä tutkimuksessa nostetaan tarkasteluun. Tutkija voi huomaamattaan sivuuttaa piiloon jääviä seikkoja, kun hän tulkitsee ilmiötä hyvin soveltuvan analyttisen kehyksen avulla. Nämä piiloon jäävät seikat voivat kuitenkin olla relevantteja tapauksen ja ymmärryksen kannalta. (Häikiö & Niemenmaa 2007, 53.) Kenen ääntä todella kuunnellaan? Tutkimuksella voi olla vaikutusta myös siinä mukana olleiden elämään. Kuinka se otetaan huomioon? (Keskitalo Foley 2004, 22.)

Tutkijan positiota ei voida nähdä todellisuuden puolueettoman tallentajan näkökulmasta, vaan tieto muokkautuu tutkimisen ja tulkinnan kautta.

Tutkija tulkitsee tapausta omista lähtökohdistaan, mutta hänen on annettava lukijoille mahdollisuus myös omaehtoiisiin tulkintoihin. Hänen tuottamansa tieto auttaa ymmärtämään yhteiskuntaa tiettyjen näkökulmien ja rajausten kautta. (Häikiö & Niemenmaa 2007, 56.) Tutkijan ja tutkittavien välistä kielenkäyttöä aineistonkeruuvaiheessa on pohdittava siitä näkökulmasta, ovatko he ymmärtäneet toisiaan. Sanojen, lauseiden ja eleiden merkitykset eivät ole aina yksiselitteisiä. Esimerkiksi murre-erot on otettava huomioon. Kielen moninaisuus ja sanojen tulkinnanvaraisuus tulee ymmärtää. (Hirsjärvi ym. 2007, 224; Kananen 2017, 89–90.) Meidät yhdisti tutkittaviin se, että olemme samalta murrealueelta. Sen lisäksi ikäeroa ei ollut merkittävästi, joten ymmärsimme toistemme kielellisiä ilmauksia ongelmitta.

Ryhmähaastattelujen etuna, ja toisaalta myös haasteena voidaan nähdä se, että osallistujat kuulevat toisten mielipiteet ja vastaukset. Se voi auttaa heitä virittäytymään aiheeseen ja muistuttaa joistakin asioista, mitkä eivät välttämättä heille itselleen olisi tulleet mieleen. Toisaalta tilanne voi aiheuttaa sen, ettei omia mielipiteitä haluta tuoda esiin. Myös Hirsjärvi ym. (2007, 206) ja Pietilä (2010, 215) toteavat, että ryhmähaastattelulla on niin myönteinen kuin kielteinen puoli. Haastattelujoukossa voi myös olla henkilöitä, jotka pyrkivät ottamaan keskustelussa valtaa ja johdattelemaan sitä. Tässäkin asiassa on paljon vaikutusta ryhmädynamiikalla. Yksilö päättää avaako hän muille subjektiivisia kokemuksiaan, jotka kietoutuvat persoonalliseen kontekstiin (Knuuttila 2010, 37; Alasuutari 2001, 142). Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija ottaa nämä seikat huomioon tulosten tulkinnassa ja lopullisissa johtopäätöksissä.

Menetelmäkirjallisuuden näkökulma luotettavuuden lisäämiseen ryhmäkeskusteluissa on nauhoittamisen lisäksi videointi. Kuitenkin tämä saattaa hämmentää keskustelijoita entisestään ja lisätä jännitystä. (Kauppinen 2009, 49.) Teimme tietoisin valinnan videoinnin poisjättämisestä, sillä oletimme pelkästään nauhoittamisen olevan tarpeeksi uutta ja jännittävää. Oletuksemme osui oikeaan. Lopulta on otettava huomioon aineiston lähdekritiikki. (Alasuutari 2001, 95–96.) Kun tutkittavat ovat tutkimuseettisesti

sallituissa rajoissa epätietoisia siitä, mitä tutkimus haluaa selvittää, heillä on rehellinen mahdollisuus olla totuudenmukaisia vastauksissaan. Yksilö voi epätietoisuudesta huolimatta ääneti pohtia sitä, kuinka hänen haluttaisiin vastaavan kysymyksiin. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta merkityksellistä on, että tutkija ottaa tämän huomioon tulkinnassaan.

Tutkijan positio

Gradu-prosessi oli haastava ja moniulotteinen. Kartoittaessamme ilmiötä ja siihen liittyviä käsitteitä, aloimme ymmärtää enemmän itseämme. Prosessin aikana oli samaan aikaan minä tutkijana ja minä entisenä itälappilaisena nuorena. Gradun aihe tuli yllättävän lähelle ja vei ajassa taaksepäin niihin hetkiin, kun itse painiskelimme samojen kysymysten kanssa kuin tutkimushenkilöt painiskelevat nyt. Aluksi luulimme tietävämme aiheesta paljon. Olimmehan aiheen kokemusasiantuntijoita. Prosessin edetessä ja akateemisen asiantuntijuuden kehittyessä oivalsimme, ettemme itse asiassa tienneet aiheesta juurikaan. Gradu käynnisti useita eri aikaisia prosesseja. Oli aikoja, jolloin tuntui, että mikään ei etene ja kaikki on käymistilassa. Jälkeenpäin ajateltuna juuri nuo hetket olivat niitä, jolloin oma ymmärrys ja kiinnostus todella heräsi. Opinnäytetyö sai muita merkityksiä kuin sen alussa sisältämä välinearvo.

Samaan aikaan, kun omistajuutemme työhön lisääntyi, aloimme ymmärtää itseämme eri tavalla kuin koskaan ennen. Aloimme ymmärtää itseämme menneisyytemme kautta ja armahtaa itseämme. Ne valinnat, jotka teimme itse itälappilaisina nuorina, olivat täysin oikeat. Ne olivat valintoja, joita sillä hetkellä pystyimme tekemään. *Nuori nainen täynnä haaveita ja unelmia, kiihkeästi etsimässä omaa paikkaa maailmassa. Osana perhettäni, osana ystäviäni. Osana maisemaa ympärilläni. Vasta rakentumassa. Niin kovin nuori ja kaikin tavoin riippuvainen ympäristön tuesta. Elämän antaessa samassa suhteessa oppitunteja kuin kaikille muillekin. Muistan itse ne hetket, kun kävelin pitkin Kemijoen rantaa ja todella pelkäsin. Todella pelkäsin, onko minun pakko lähteä kotoa. Onneksi paikkakunnallani säilyi lukio. Minulla oli tuuria.*

Minulla oli tuuria myös sen suhteen, että lukioon jääminen tuki henkilökohtaisia tavoitteitani ja minun oli hyvä asua kotona. Mitä olisi käynyt, jos suunnitelmissani ei olisi ollut akateeminen ura lainkaan? Jos haaveeni ja unelmani olisivat olleet lukiokoulutuksen ulkopuolella? Olisin halunnut tehdä jotakin täysin muuta? Olisin halunnut tähdätä elämässäni johonkin täysin muuhun? Olisin joko jäänyt kotipitäjän kouluun opiskelumotivaation hiljaa hiipuen ja nuoruusvuosia kulutellen tai lähtenyt koulutuksen perässä kotoani. Toki en voi tietää minkälaiselle polulle nämä skenaariot minut olisivat vienyt, eikä sitä olekaan olennaista tarkastella. Olennaisempaa on pohtia kuinka moni pystyisi itse tekemään 15-vuotiaana koko elämänsä elämään liittyvän ratkaisun kilpailuyhteiskunnassa.

Tutkielman tekeminen sai osittain jopa emansipatorisia piirteitä, ainakin omaan itseemme liittyen. Sen aikana jokin meissä vielä hyvin hiljaisena ja varovaisena näyttäytynyt puoli heräsi henkiin. Se oli se puoli, joka nieli vasta-argumentit keskusteluissa, joissa ihmisen toiminnan motiiveja yksinkertaistettiin tai ihmisistä käytettiin halventavia termejä suhteessa hänen elämänvalintoihinsa. Minkälainen ihminen onkaan *peräkammarinpoika* ja kuka hyppääkään *maitojunaan*, kun ei pärjää isossa maailmassa? Minkälainen paikka onkaan se, jossa ei ole mitään? Kaiken kaikkiaan gradun teko mahdollisti meille uudenlaisen toimijuuden. Mahdollisuuden kasvaa aloittelevaksi tutkijaksi ja akateemiseksi ajattelijaksi. Ymmärtää, että kasvuympäristömme on itse asiassa ollut kaiken lähtökohta eikä sitä tarvitse hävetä. Kotikylämme on ollut se paikka, jonka takia olemme uskaltaneet tavoitella unelmia. Se on ottanut meistä kopin, kun olemme kokeilleet siipiämme ja siinä epäonnistuneet. Olemme olleet onnekkaita.

4 TOIMIJUUDEN RAKENTUMINEN SUHTEESSA PAIKKAAN

Tutkielman tavoitteena on selvittää toimijuuden rakentumista suhteessa paikkaan. Tutkimuskysymykset ovat “Millainen toimijuus itäläppiläiselle nuorelle on rakentunut?” ja “Mitä ovat ne alueelliset reunaehdot, joiden puitteissa nuori tekee valintoja?”

Aineiston luokittelu

Aineiston keräämisen ja tekstualisoinnin jälkeen kehitetään luokittelujärjestelmä (taulukko 1). Tavoitteena on saattaa aineisto käsiteltävään ja tulkittavaan muotoon. Aineistoa käsitellään kokonaisuutena. Tutkimusongelman kannalta ei ole merkityksellistä tietää kuka puhuu ja mistä puhuu. Tutkimmehan nimenomaisesti merkityksiä yleisellä tasolla.

Lähtemisen ja jäämisen välinen neuvottelu on tässä tutkimuksessa esianalyysia. Mitkä seikat kiinnittävät nuoret kotiseudulleen, mitkä seikat saavat lähtemään? Tässä vaiheessa aineisto jaotellaan kahteen osaan: 1) jäämiseen ja 2) lähtemiseen.

Esimerkki luokittelusta alla olevassa taulukossa:

Miksi lähdet?	Miksi jätät?
<i>Uudet paikat, kaverit ja kiinnostus miten kaupungissa eletään</i> <i>Paremmat koulut ja koulutusmahdollisuudet</i> <i>Oma itsenäinen elämä.</i> <i>Hahuan myös opiskella rauhassa.</i>	<i>Vanhempani ja monet kaverit asuvat täällä.</i> <i>Rakkaus kotikuntaan.</i> <i>Turvallisuus.</i> <i>Luonnon kauneus.</i>

Taulukko 1.

Aineiston ensimmäinen tulkintavaihe

Koko aineisto luokitellaan modaliteettien nelikentän kautta. Tässä vaiheessa aineistosta karsiutuu tutkimuksen tavoitteen (tutkimusongelma, tutkimuskysymykset) kannalta epäolennainen aines pois. Tarkastelemme modaliteettien avulla sitä, millä ehdoilla toimijuus rakentuu. Vaattovaara (2015, 19) kuvaa modaalisuutta toiminnan vahvuuden ja tapojen kautta, joilla henkilö arvottaa omaa kerrontaa. Toimijuutta, eli tämän tutkimuksen ilmiötä, tutkitaan nuoruuden ja paikan konteksteissa. Aineistosta ei voida suoraan löytää toimijuutta tai sen rakentumista, vaan se vaatii analyysia ja tulkintaa. Tulkinnan kautta ilmiö eli toimijuus eli ”tapaus” todentuu.

Lähtemisen ja jäämisen syyt sijoitetaan modaliteettikehikkoon (taulukko 2).

<p>HALUTA:</p> <p>Tavoitteet, päämäärät, motivaatiot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haluan oppia elämään omillani ja tienata itse omat rahat. • Opiskelupaikka. 	<p>TÄYTYÄ:</p> <p>Pakot, välttämättömyydet, esteet, rajoitukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ei jatko-opiskelumahdollisuuksia. • Opiskelupaikka. • Työ/työn puute. • Yritystoiminnan kannattamattomuus (ajattelin yrittäjäksi isona).
<p>TUNTEA:</p> <p>Tunteet, arvot, arvostukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Väen vähyys. • Toisten elämään sekaantuminen. • Maiseman vaihdon houkutus. • Paremmat koulut ja koulutusmahdollisuudet 	<p>VOIDA:</p> <p>Mahdollisuudet, vaihtoehdot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ilmaiset kirjat ja tietokone • Yksilöllinen opetus • Ei tarvitse huolehtia raha-asioista yhtä paljon • Saisi aina vanhemmilta apua

Taulukko 2.

Haluamisen modaliteettityypittely: tavoitteet, päämäärät, motivaatiot

Haluamisen modaliteetissa korostuu toimijuuden intentionaalinen puoli. Toimijuuden ehdot selittyvät intentioiden ja vaihtoehtojen suotavuuden kautta. Tulevaisuudessa on jokin tavoiteltavissa oleva asia, joka halutaan saavuttaa. Itälappilaisella nuorella tällaisia ovat opiskeluun, työhön, uuteen sosiaaliseen ympäristöön pääseminen, oman itsenäisyyden saavuttaminen ja kiinnostus kaupungin elämästä. Ammatinvalinta ja opiskeleminen korostuvat haluamisen kategoriassa muita enemmän. Ympäristö tukee henkilökohtaisia tavoitteita ja päämääriä. Kaupunkien koulutustarjonta on laajempi ja tarjoaa enemmän mahdollisuuksia valita. Nuorelle, joka tietää mitä haluaa ammatikseen tehdä, muutto kaupunkiin ja kotikunnalta lähteminen on luonnollinen vaihtoehto:

No minä oon päättäny oikeastaan seiskalla jo, että sitteku minä pääsen niinku peruskoulusta ni minä lähen Rovaniemelle opiskelemaan. Sitten mä oon päättäny sen niin pitkälle, että sitten ku mää pääsen lukiosta ni sit mää lähen opiskeleen eläinlääkäriksi.

Näin kirkastunutta tulevaisuudensuunnitelmaa ei kaikilla vielä tuossa vaiheessa ole ollut. Tavoitteita on asetettu, mutta ne eivät ole vielä muodostuneet yksityiskohtaisemmiksi. Itsenäistymisen kokemuksia on mahdollista saada paikkakunnalta poismuuton myötä:

Haluan myös itsenäistyä, oppia elämään itse ja haluan muualle lukioon.

Vois jäähä, ja kulkea täältä koulussa, mutta sitte haluaaki tavallaan itsenäistyä, tai niinku houkuttelee se, että päättää itte kaikista omista asioista.

Paikkakunnalta lähteminen on pakkotilanne, mutta enemmän se nähdään mahdollisuutena:

Sehän on vähän pakko lähteä täältä, että siinä mielessä pakkotilannekki, mutta se ei oo, ite en koe sitä ainakaan ongelmana, että ilomielin minä täältä lähen pois, kattomaan isompaa maailmaa, että miten se elämä siellä sujuu.

Kaupunkielämä nähdään itsenäistymisen kannalta olennaisena. Itsenäistyminen mielletään tapahtuvaksi kaupungissa sosiaalistumisella urbaaniin elämäntyyliin. Kaupungissa “ pärjäämisen ” kautta opitaan selviytymään elämässä ja aikuisuudessa yleisesti. Kylä edustaa vanhaa, lapsuutta ja sen huolettomuutta, jotakin tässä vaiheessa elämänkulkua taakse jätettävää. Toisaalta haluamiseen liittyy usein sisäänrakennettu pakko lähtemisestä. Nuori tiedostaa, että saavuttaakseen haluamansa asian, kuten esimerkiksi itselle mieluisan koulutuksen, tulee sen vuoksi lähteä paikkakunnalta, nyt tai myöhemmin. Uusi ympäristö nähdään siis mahdollisuutena itsenäistymiselle ja uusiin ihmisiin tutustumiselle:

Jos lähtisi jo nyt oppisi paremmin asioimaan ja tottuisi ruuhkaan ja siihen, että on erilaisia ihmisiä ja niiden paljouteen.

Haluamisen kautta selitetään myös motiivivia jäädä paikkakunnalle tai sinne palaamiselle. Tässä yhteydessä haluamisessa korostuu kuitenkin ehdollisuus. Tuttu ja turvallinen kotipaikka nähdään esimerkiksi paikkana kasvattaa omat lapset, *jos se olisi mahdollista*. Haluamisen modaliteetti on tässä yhteydessä kytköksissä vahvasti paikkakunnan ja sosiaalisen ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. Haluamisen modaliteetti toteutuu, *jos* paikkakunnalla olisi töitä tai koulupaikkoja:

Luulen, että palaisin vielä takaisin, jos täällä olisi alani työpaikkoja.

No en sillai oo miettiny, että millä, että sillä ammatilla tänne pääsis, mutta se, että ois se esim. mahdollisuus päässäkki tänne lähemmäs kotia töihin sitte.

Tuntemisen modaliteettityypittely: tunteet, arvot, arvostukset

Tuntemisen modaliteettityypittelyssä paikkakunnalta lähtemistä tai sinne jäämistä perustellaan tunteiden, arviointien ja arvostusten viitekehyksessä. Kaupungin tarjoama koulutustarjonta nähdään laajempuna kuin kylän ja näin ollen kaupungin uskotaan tarjoavan nuorelle enemmän mahdollisuuksia saavuttaa asianmukainen koulutus. Koulutuksen arvostus näyttäytyy siis yhtäältä tarpeena saavuttaa sisällöllisesti laadukas koulutus (esimerkiksi ison koulun mahdollisesti laajemman kurssivalikoiman kautta). Tämän lisäksi punnitaan sitä miltä koulutus näyttäisi ansioluettelossa. Kaupungin koulut ovat profiloituneet tehokkuutta ja menestystä enteileviksi valinnoiksi:

Se saattaisi kuulostaa paremmalta jos olisi joku iso koulu ja kuuluisa, jossain ansioluettelossa.

Tuntemisen modaliteettiin liitetään myös paikkatunne ja sidokset paikkakunnan sisällä. Paikkaan kiinnittyminen nähdään osana ihmisen identiteettiä. Nuori identifioi eroa meidän ja muiden välillä:

Mutta sitte kyllä sen huomaa sen eron sitte etelään ja on täällä semmonen lappilainen yhteisö, että on erilainen tämä kylä ku esim. etelän kylät.

Sosiaaliset suhteet tai niiden puuttuminen joko kiinnittävät tai työntävät paikkakunnalta pois. Arvio kaverisuhteiden vähäisyydestä motivoi lähtemiseen. Väen vähyys asettaa reunaehdot sosiaalisten suhteiden muodostamiselle. Tällöin uudelle paikkakunnalle muuttaminen voi tuntua uudelta mahdollisuudelta. Kylä edustaa tuttuutta. Paikkaa, jonka osalliseksi on kasvettu ja joka tunnetaan omaksi. Tutut paikat, ihmiset ja maisemat lisäävät yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta:

Tämä on vain niin leppoisa ja turvallinen paikka asua.

On saanut rauhassa elää tällaisessa rauhallisessa ja hiljaisessa paikassa.

Luonnonmaisema tarjoaa mahdollisuuden itsenäisyyden ja vapauden kokemuksille. Luonto on myös edellytys alueen elinkeinoille, porotaloudelle ja matkailulle. Niissä osallisena olemisen nähdään vahvistavan paikkasidosta ja ohjaavan ratkaisuja tulevaisuuden suhteen.

Kyliä ympäröivä luonto tarjoaa puitteet harrastuksille ja paikalle, jonne *saa vain mennä*:

No, kyl se on silleen tärkeä. Niinku tietää melkeen kaikki paikat täältä. Niinku tyyliin, ihan jossain metässäki.

Paikkakunnalta lähtemisestä huolimatta kotiseutua arvostetaan muun muassa sen tuoman rauhan myötä. Kaupunkielämä kuulostaa nuoren puheessa hektiseltä. Usein ihminen kaipaa sitä, mikä juuri sillä hetkellä ei ole saatavilla tai saavutettavissa. Irrottautumista paikasta tehdään hiljalleen:

Ja ohan se varmaan silleen sitte, että ku lähtee tuonne isompiin kaupunkiin, ku on tottunu elämään täälä rauhallisessa paikassa, ni sitte aina mukava tulla rauhottumaan tänne viikonlopuksikki.

Täytymisen modaliteettityypittely: pakot, välttämättömyydet, esteet, rajoitukset

Täytymisen modaliteetin viitekehyksenä ovat pakot, välttämättömyydet, esteet ja rajoitukset. Valta, tai vaihtoehtoisesti vallattomuus, tehdä päätöksiä konkretisoituu erityisesti tässä kategoriassa. Toimintaympäristönsä osana oleva nuori on väistämättömän pakkotilanteen edessä. Hänen on pakko valita asuinpaikalle jäämisen tai sieltä lähtemisen välillä. Jo tähän valintaan itsessään sisältyy pakkoja, rajoituksia ja välttämättömyyksiä. Modaliteetit eivät yksittäisinä selitä yksilön valintaa, vaan päätöshetkellä punnitaan ratkaisuja eri modaliteettien merkityssuhteiden kautta.

Kuitenkin täytymisen modaliteetti rajaa pois valintoja ja mahdollisuuksia jättäen jäljelle ne valinnanmahdollisuudet, jotka yksilölle ovat mahdollisia kontekstissaan valita:

Nojoo on se semmonen, että kyllä täältä on pakko lähteä ku ei täällä voi ikuisesti olla.

Lähtemisen ja jäämisen valintaa pohtiessa nuoren elämässä korostuu erityisesti koulutus ja sen tavoitettavuus. Paikkakunnat, joissa ei voi valita omia tulevaisuusorientaatioita ja tavoitteita vastaavia opintoja, eivät ole yksilön mahdollisuuksien piirissä:

No meidän kohallahan suurin puute on yksinkertaisesti opiskelumahollisuudet.

Nykyinenkin opinahjo voi näyttäytyä haastavana:

Tai niinku tämä rakennus ei oo semmonen, ei tunnu koululta. Että vaikka käy täällä koulua ni ei tää oo niinku koulu kuitenkaan.

Koulutus ja työuralle suuntautuminen ovatkin merkittävimmät itälappilaisen nuoren pakotteet kotiseudulta lähtemiseen. Koulutuspolut valitseminen on merkittävä askel kohti aikuisuutta. Peruskoulunsa päättävä nuori pohtii sekä seuraavaa askelta (toisen asteen koulutus) että askelta sen jälkeen (jatkokoulutusmahdollisuudet, työelämä). Pitkän aikavälin arviointi oman paikkakunnan elinkeinorakenteesta ja koulutuksesta heijastuu nuoren lähitulevaisuuden ratkaisuihin:

Täällä ei ole tarjolla töitä sellaiseen ammattiin mihin haluan kouluttautua.

Oikeastaan tänne ei voi niinkun jäädä muutenku jos haluat piittää välivuoden.

Valta tehdä päätöksiä konkretisoituu vastakohtien kautta sen mukaan, onko nuorella ylipäättään valtaa tehdä päätöstä lähtemisestä tai jäämisestä vai tekeekö päätöksen joku toinen. Alaikäisen nuoren valinnanmahdollisuuksia rajoittavat sekä taloudelliset resurssit

että sosiaaliset valtasuhteet. Tässä tapauksessa nuoren mahdollisuuksien kentästä rajautuu lähtemisen mahdollisuus:

Vanhempani eivät päästä minua lähtemään minnekkään.

Voimisen modaliteettityypittely: mahdollisuudet, vaihtoehdot

Voimisen modaliteetilla tarkastellaan yksilön valinnanmahdollisuuksia fundamentaalilla tasolla. Nuoren oma kokemus itsestään ja minäpystyvyydestä kuvaavat voimisen modaliteettia mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen kautta. Vaikka paikkakunnalta lähteminen houkuttaisi tai uusi elinympäristö tukisi esimerkiksi mieleistä koulutuspolkua, voi olla että nuori silti jää paikkakunnalle. Sosiaalisilla suhteilla ja sosiaalisella tuella on nuorelle suuri merkitys. Kotoa ei ole helppoa lähteä, vaikka muut modaliteetit puoltaisivatkin päätöstä:

Yksin asuminen ja itse kaikesta huolehtiminen olisi liian rankkaa, kun olen vielä niin nuori.

Toisaalta:

No minä lähen ihan vapaaehtosesti, että ohan saanu jo tarpeeksi kauan asua täällä, että nyt ku on vähän kasvanu ja vähän jo ehkä aikuistunu ni sitte vähän alkaa tuntua jo tylsältä tämä pieni kylä.

Toisinaan nuoren sosioekonominen tausta ja lähtökohdat määrittävät sitä, mitä ja minkälaisista vaihtoehdoista on ylipäättään mahdollista valita. Nuoren kiinnittyminen paikalliskulttuuriin esimerkiksi suvun elinkeinon jatkajana voi rajata vaihtoehtoja. Itälappilaiset nuoret ovat usein kasvaneet osaksi porokulttuuria.

Paikallisesti toimiva elinkeino edellyttää nuoren osallisuutta paikallistasolla:

No kyllähän se porotalous korostuu ja matkailu kanssa ja kyllähän ne tulevaisuuteen vaikuttaa.

Pieni yhteisö ja pieni koulu nähdään yksilön kannalta toisaalta mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen rajoitteena, mutta toisaalta oppimisen mahdollistajana.

Nuoret pääsevät aktiivisesti vaikuttamaan itseensä liittyvissä asioissa:

Me saatais oikeestaan melkeen mitä me haluttas tänne. Kaikki aina jankkaa sitä, että jos me vaan keksitään joku hyvä idea ni sitte se toteutetaan.

Ja sitte niinku seki että meiltä niinku kysytään kaikkeen melkeen mielipide ja mahollisesti toteutetaan niitä meidän ideoita. Otetaan niinku nuoret huomioon.

Sosiaalinen tuki vanhemmilta ja kavereilta sekä opetuksen yksilöllisyys koetaan hyvinvointia ja oppimista tukevin seikkoina. Yhtäältä kaupunki näyttäytyy koulutuksen ja opiskelun kannalta houkuttelevana vaihtoehtona, mutta toisaalta kotipaikkakunta nähdään rauhallisena opiskeluympäristönä, jossa on mahdollista keskittyä opiskeluun:

No täälä opiskelu on semmosta rentoa ja semmosta mukavaa, että ei oo niin liian tarkkaa ja semmosta liian tylsää, että meillähän on paljon ollu kaikkea ylimäärästä mukavaa tekemistä.

Tosi hyvä niinku yhteishenki ku on niin vähän porukkaa, kaikki tuntee kaikki. Ja ei oo tavallaan sellasia paineita niin paljon ku tuli yläasteelle ku kaikki on samassa rakennuksessa ja tälleen ni se on ainaki ihan hyvä.

Koulun toimintaympäristön ulkopuolellakin nuorella on hyvät mahdollisuudet osallistua yhteisön toimintaan:

Ja sitten se, että täälä järjestetään tai täälä on hyvät mahdollisuudet järjestää jotakin niinku koko kylälle semmosta yhteistä tekemistä.

Nuoret ovat tietoisia omista oikeuksistaan vaikuttamiseen, huolimatta siitä, onko heillä halua käytännössä sitä toteuttaa:

Hmm joo, kai voi, uskon, että ainakin täälä pystys vaikuttaa. Voihan sitä aina mennä sanomaan näille, esim. se Kaikkien vastuulla -hanke, nii sitte se varmaan auttas niissä, jos niihin tarvii jotaki hankintoja ja tämmöstä ja nii siitä vaan menee sanomaan jolleki, joka siihen asiaan voi vaikuttaa nii.

Itsensä identifioiminen johonkin ryhmään voi olla haastavaa, jos nuoren elämässä on vaikutteita monesta kulttuurista:

Niin ei oo niinku mitään lappalaisia olla tai niinku sillai, mutta kyllä nyt niinku siinä mielessä, että porukka käy niinku kalassa paljon ja metsästää ja tälleen ja sitten on poroja joillaki, mutta ei se nyt sillai kovin hirveesti. Tai ei sitä varmaan ite huomaa ku on asunu täälä, mutta kummiski ihan juntteja joittenki mielestä.

Modaliteetit eivät ole toisiaan poissulkevia. Yksilön toiminnassa voi yhtäaikaaisesti olla piirteitä useista toiminnan ehdoista:

No tietenki se jatko-opiskelumahollisuudet ku täälä ei niitä oo, ni sitten ohan se toisaalta hyvä asia että sitten pitää lähteä niinku kattomaan vähän tuota isompaaki maailmaa, mutta joillakihan se saattaa olla että ne mielummin jäis tänne.

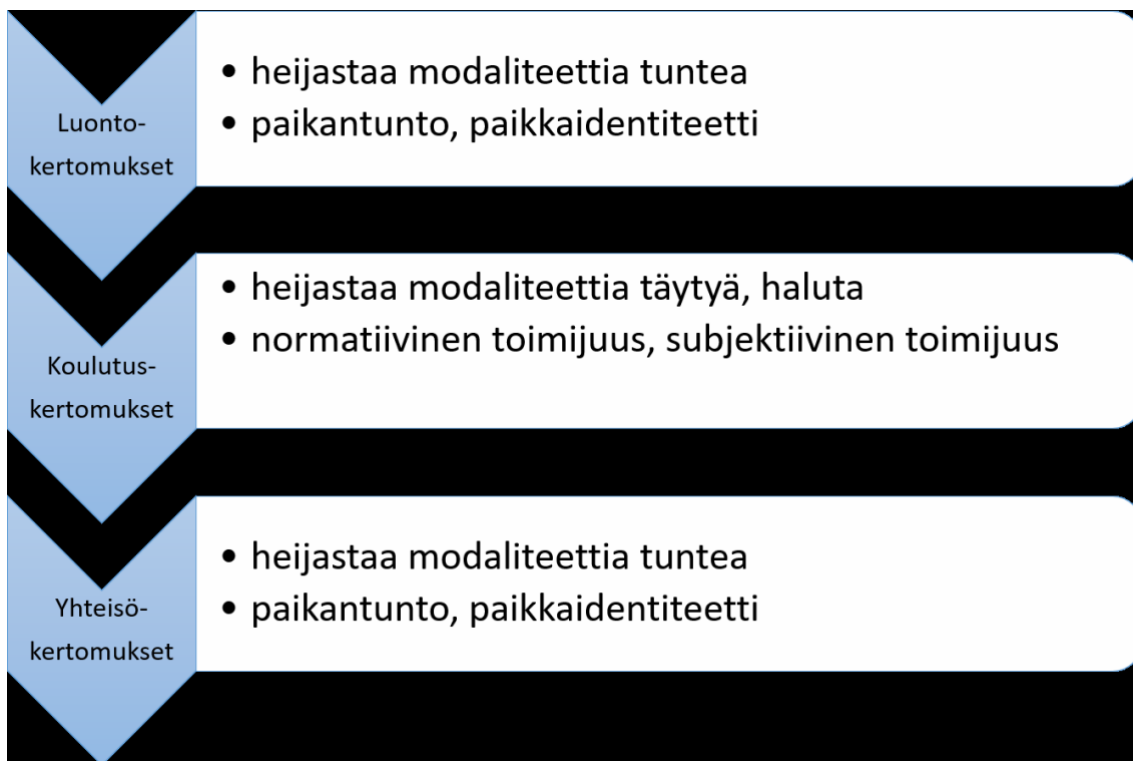
Jaa tota, no. Ohan se niinku silleen ku on 16 vuotta asunu, eli koko elämän täälä, kyl se silleen aika vaikee lähteä on. Mutta toisaalta, uusia kokemuksia.

4.1 Itälappilainen toimijuus

Kieli ei ainoastaan heijasta, vaan myös konstruoi kokemaamme sosiaalista todellisuutta. Kertojat katsovat taaksepäin ja kertovat elämästään, joka sijoittuu tiettyihin aikoihin ja paikkoihin. (Ekonen 2006, 13–14.) Tutkielman tarkoitus ei ole yksinkertaistaa tietoa, vaan pyrkiä kuvaamaan tieto sellaisenaan kuin se on, kaikkine ulottuvuuksineen. Olemme kiinnostuneita siitä, missä määrin ilmiö tai käsite ymmärretään yksilön ulkopuolisten rakenteiden määrittämäksi ja missä määrin se ajatellaan yksilön oman kokemuksen määrittämäksi.

Käsitys maailmasta ei ole muuttumatonta, vaan historia- ja kulttuurisidonnaista ymmärrystä, joka kehittyy ajassa ja paikassa. Käsitteen tai ilmiön näkökulmasta käsityksemme ovat aina sidoksissa sosiaaliseen arvomaailmaan, yhteisiin merkityksiin ja rakenteisiin, joita todellisuus pitää sisällään. Rakenteet ovat osittain tiedostettuja ja osittain tiedostamattomia. Ilmiöllä on aina tiettyyn aikaan, paikkaan ja kulttuurin kytkeytyvä merkitysrakenne. (Ekonen 2006, 15.) Toimijuuden käsite haluttiin käsittää monipuolisena ilmiönä staattisten ja yksinkertaistavien mallien sijaan. Kun yksilö kertoo kokemuksistaan, hän samalla kuvaa niitä sosiaalisia, kulttuurisia ja historiallisia konteksteja, joissa hän on osana.

Etsimme ydinkertomuksia modaliteettityypittelyistä. Vertaamme ydinkertomuksia modaliteetteihin (tuntea, täytyä, haluta, voida). Tämän jälkeen palaamme teoriaan (teoriaohjaava tutkimus) ja tulkitsemme kertomuksia suhteessa siihen. Vastaamme kysymykseen: “Minkälaista toimijuutta itälappilaiselle nuorelle on rakentunut?”.

Kuvio 3.

Ydinkertomukset

Itäläppiläisen nuoren puhe kuvastaa kolmea ydinkertomusta: luonto-, koulutus- ja yhteisökertomukset. Sekä lähtemisen että jäämisen motiiveja selitetään edellä mainituilla kertomuksilla. Lähtemisen tai jäämisen syynä ei siis ole erityisesti paikkaan itsessään liitetyt seikat, vaan ennemminkin nuoren oma positio suhteessa paikkaan ja tulevaisuuteensa. Suhde paikkaan on henkilökohtainen. Paikan fyysinen ja henkinen olemus, ilmapiiri, luonto, maisema, historia, perinteet ja sosiaaliset suhteet tekevät paikan omaksi (Kauppinen 2009, 139). Paikka on olemassa, kun sitä eletään. Paikan henki voidaan kokea henkilökohtaisella tasolla, mutta yhteisöllisyys paikassa rakentuu yhteisistä kokemuksista.

Koulutuskertomukset voidaan jakaa kahteen toimijuuteen: normatiiviseen ja subjektiiviseen toimijuuteen. Normatiivisen toimijuuden viitekehyksessä koulutus nähdään välttämättömyytenä, velvoitteena, joka on nuoren elämässä luonnollinen siirtymä sekä koulutusinstituution että iän määrittämän kehitystehtävän sisällä. Vaikka

toimijuus on määritetty modaliteetilla pakko, ei se näyttäydy nuoren elämässä välttämättä pelkästään rajoittavana tekijänä. Nuori tulkitsee lähtemisen pakon myös mahdollisuutena saavuttaa itsenäisyys ja muuttaa lapsuudenkodista omilleen. Subjektiivista toimijuutta voidaan tarkastella nuoren intentiona rakentaa elämäänsä ja tulevaisuuttaan. Tällöin koulutus tukee toimijuuden rakentumista tarjoamalla mahdollisuuden omien henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiselle.

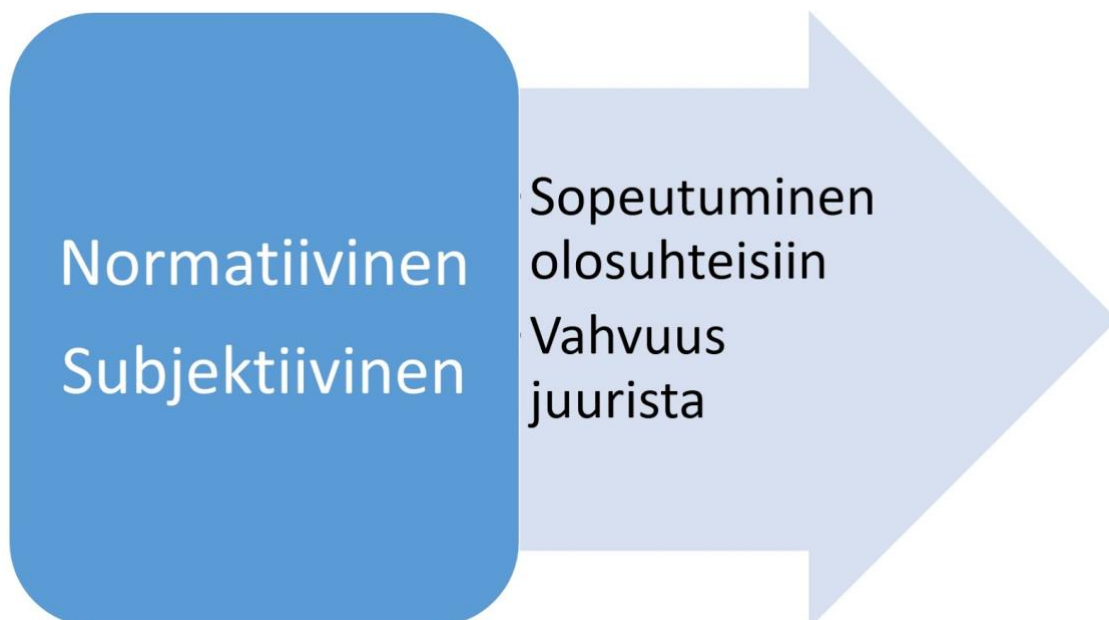
Koulutus ja työelämä ovat itälappilaiselle nuorelle kohtalaisen selkeä ratkaisu. Koulutuksen avulla on mahdollisuus saavuttaa aineelliset resurssit ja vahvistaa asemaansa yhteiskunnassa. Arvona koulutus kuvastaa länsimaisen kehityksen diskurssia, jossa elämäntapaa jäsennetään lineaaristen siirtymien ja instituutioihin kiinnittymisen kautta. Koulutus näyttäytyy loogisena siirtymänä nuoruudesta aikuisuuteen. Vaikka nuoret kokisivat paikkakuntansa mielekkääksi, voivat yhteiskunnan normit ja odotukset lopulta merkitä päätöshetkellä enemmän kuin juurtuminen paikkaan. Paikkaan juurtumista voidaan tarkastella nuoren paikantuntuna ja paikkaidentiteettinä.

Luontokertomuksissa korostuu luonnon henkinen merkitys itälappilaiselle nuorelle. Luonto nähdään enemmänkin osana itseä kuin itsen ulkopuolella olevana ulkoisena alueena. Luonto on sekä esteettinen kokemus että paikka harrastaa. Se tarjoaa harrastustilan ja kokemuksen rauhasta. Tarkastelijan arvot ja käsitykset määrittävät sen, miten luontoa tarkastellaan ja millaisena se nähdään. Luontokokemus lähtee omista yksilöllisistä kokemuksista. (Malmsten 2007, 66.) Luonto ja yhteisön tuki kiinnittävät nuoren kotiin. Koti edustaa perhettä, rakkaita ihmisiä ja paikkaa, jossa on saanut kasvaa.

Yhteisökertomuksissa korostuu kotikylän tuttuus, ihmisten saavutettavuus sekä perheen ja ystävien merkitys. Nuoren on mahdollista kiinnittyä erilaisiin paikallisiin sidosryhmiin ja saada äänensä kuuluviin. Nuori voi esimerkiksi ideoida yhteistä tekemistä ja käyttää kunnan tarjoamia tiloja. Ihmisten tuttuus sekä tiivis yhteisö mahdollistavat osallisuuden ja tunteen yhteenkuuluvuudesta. Sekä luonto että alueen elinkeinot tarjoavat puitteet nuoren kasvamiselle osaksi yhteisöään.

Peruskoulun päättyessä itälappilainen nuori punnitsee toimijuuden ulottuvuuksia ja paikkasidosta. Yleensä nuori joutuu tekemään kompromisseja, koska alue ei tarjoa kaikkea yksilön toimijuutta tukevaa. Tällöin hänen tulee tehdä päätös yhteiskunnan asettamien odotusten ja toisaalta subjektiivisten halujen ja motivaatioiden välillä.

Gradussa esitämme, että peruskoulunsa päättävän itälappilaisen nuoren toimijuus on rakentunut alueellisten reunaehtojen varassa, sekä on osittain rajoitettua. Rajallisten jatkokoulutusmahdollisuuksien vuoksi *täytyminen* on vallitseva modaliteetti, koska nuorelta odotetaan tulevaisuusorientoitunutta toimijuutta. Kun niin sanottu oikeanlainen, vaadittu toimijuus on saavutettu, ihmisellä on mahdollisuus toteuttaa myös *haluamisen* ja *tuntemisen* modaliteetteja. Siinä hetkessä toimijuuden kenttä laajenee merkittävästi. Nuoren toimijuus suhteessa paikkaan kytkeytyy siis hyvin vahvasti siihen, minkälainen ihminen itsessään on ja minkälaista aikuisuuskuvaa yhteiskunta odottaa.

Kuvio 4.

Vallitsevat olosuhteet voivat määrittää verrattain merkittävästi nuoren mahdollisuutta valita tahtomisen ja tuntemisen kautta. Nuoren puheessa kotikunta nähdään tällä hetkellä poissuljettuna vaihtoehtona. Yksilön subjektiivinen puoli, halut, merkitykset ja tunteminen, ovat ristiriidassa kollektiivisten pakkojen ja velvoitteiden kanssa. Ristiriitatilanteissa yksilö ei pysty itse täysin määrittämään millaiseksi hän kasvaa, vaan myös yhteisö ja ympäristö määrittävät sitä. Sopeutuva toimijuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yksilö olisi olosuhteidensa vanki tai tyytyjä.

Itälappilaiselta nuorelta odotetaan tietyssä määrin valmiutta sopeuttaa paikalliskulttuuri ja valtakulttuuri. Nuorella on näennäinen mahdollisuus valita paikkakunnalta lähtemisestä tai sinne jäämisestä. Kuitenkaan sitä mahdollisuutta ei todellisuudessa aina ole. Väittäisimme kuitenkin, että nuoren juurtuminen kotiseutuunsa ja kokemus osallistavasta paikalliskulttuurista tarjoaa itälappilaiselle nuorelle vahvan perustan ihmisyyden kasvamiselle muuttuvassa yhteiskunnassa.

Taipuu taipuu, mutta ei taitu.

4.2 Koulutus, luonto ja yhteisö

Tutkielman alueelliset reunaehdot suhteessa toimijuuteen määrittyvät koulutuksen, luonnon ja yhteisön kautta. Ne asettavat raamit, joiden puitteissa nuori toimii paikassa. Kuuluminen paikkaan on tutkielman nuorilla ollut tietoisien pohdinnan kohteena. Päätöksestä tulee henkilökohtaisempi, kun nuori on voinut jo vuosien ajan valmistautua siihen. Ajan henkeen kuuluu, että nuori joutuu sopeutumaan asioihin, joille ei aina voi itse mitään. Yksilöllä on elämänsä aikana ratkaistavana tarvitsevuuden ja itsemääräämisoikeuden, yhteisyyden ja yksityisyyden sekä lähtemisen ja paluun diskursseja (Aura ym. 1997, 51). Tämä on luultavasti loputon, koko elämän kestävä prosessi, koska näiden vastakkainasetteluiden välille on vaikeaa saada tasapainoa. Yksilö tekee valintoja aina sen hetkisistä näkökulmista ja arvoista käsin.

Toiminnan rationaalisuus eletyn ympäristön kautta ei määrity ainoastaan taloudellisten tekijöiden kautta, vaan siihen liitetään voimakkaita tunne- ja arvosisältöjä (Malmsten

2007, 69). Kariston ja Tuomisen (1993, 9–10) mukaan turvallisuuden tunne luo ennustettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Ihmisille on merkityksellistä se, että heillä on mahdollisuus muokata ympäristöään tai olla vaikuttamassa sen muutoksiin. Ihmisten käyttäytyminen voidaan siinä mielessä nähdä ympäristösidonnaisena.

Tutkittavan aiheen ollessa monitasoinen, sitä tarkastellessa on otettava huomioon hyvin erilaisella yleisyystasolla vaikuttavat tekijät. Nuorten koulutuspolkuihin ja niiden muotoutumiseen vaikuttavat henkilökohtaiset mieltymykset ja odotukset tulevaisuudesta, rakenteelliset tekijät, ystäväpiiri, kaikki se julkinen puhe, joka koulutuksesta ja sen hyödyllisyydestä käydään, sattuma ja nuoren asuinpaikkakunta sekä useat perhetaustaan liittyvät tekijät. (Ronkainen ym. 2011, 90.) Nuoren valintoja ei voida käsittää irrallisina syy-seuraussuhteina, vaan erilaisina merkityssuhteina.

Nuori kasvaa erilaisiin sidosryhmiin. Tämän tutkielman kontekstissa sellainen on esimerkiksi porotalous. Historialliset jatkumot ovat läsnä vahvoissa sidosryhmissä. Suvun elinkeinoissa on vahvat tunnelataukset. Nuori on osa vahvaa sidosryhmää, mutta toinen sidosryhmä, koulutus, vetää nuorta toiseen suuntaan. Alueelliset reunaehdot asettavat nuoren asemaan, jossa hän joutuu jo hyvin nuorena tekemään päätöksiä lähtemisen ja jäämisen välillä. Nuoret toivovat, että voisivat itse osallistumisellaan rakentaa tulevaisuuttaan halutun kaltaiseksi.

Paikka on antanut reunaehdot toimijuuden rakentumiselle. Mahdollisuudet, joita nuoret lähtevät tavoittelemaan muualta, vievät toimijuutta eteenpäin, mutta eivät ole sen ilmenemisen ehto. Paikkasidos on nuorelle henkistä pääomaa. Paikkaidentiteetti ja tunne paikasta on niin vahva, että se ei lähde pois. Juuret ovat ravinto, jota ei tarvi ruokkia. Jokaisella tutkielman nuorella paikkatunnetta esiintyi jollain tapaa.

Lopulta toimijuuden reunaehdot voivat tulla sisäiseksi voimavaraksi henkilöille:

Kyllä tämä kylä ois varmaan ihan hyvä sitte joskus jos on vaikka lapsia esimerkiksi, ni niitten kasvaa täällä, ku itekki on näin hyvin kasvanu täällä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Mitä minun on mahdollista valita?

Mitä minun täytyy valita?

Mitä haluan valita?

Saanko valita?

Perimmältään toimijuudessa on kyse mahdollisuuksista kasvaa omaksi itsekseen, mitä ikinä tämä abstrakti ilmaisu kenellekin tarkoittaa. Mitä nuori odottaa itseltään ja elämältään ja mitä hänen ympäristönsä häneltä odottaa? Mistä nuori unelmoi ja onko unelmille ylipäänsä tilaa hänen elinpiirissään? Asettuvatko alueelliset reunaehdot tukemaan vai estämään unelmia? Voiko unelmia toteuttaa omalla paikkakunnalla vai tuleeko niitä lähteä tavoittelemaan muualta? Kuinka suuria valmiuksia kompromisseihin nuorelta odotetaan?

Sopeutumisen pakko on kytkeytynyt sosiaalisiin, yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Täytymisen ja haluamisen välillä on ristiriita etenkin siinä vaiheessa, kun primääriympäristö ei tarjoa mahdollisuuksia tehdä tai valita sitä mitä haluaa. Tarjoaako yhteiskunta tarpeeksi resursseja toimijuuden rakentumiseen yksilölle, joka ei synny ympäristöön, joka on linjassa tämänhetkisen kehityksen eetoksen kanssa?

Kysymys on siitä, mitä mahdollisuuksia itälappilaisella nuorella on toteuttaa haluamaansa ja valitsemaansa toimijuutta. Toimivatko alueelliset reunaehdot pakkoina ja esteinä vai voiko nuori valita yhteisössään rooleja, jotka tukevat hänen kasvamistaan? Voiko nuori samaan aikaan säilyttää osallisuutensa paikkaan, kun tavoittelee henkilökohtaisia unelmiaan? Vai tuleeko nuoren tehdä kompromisseja asuinpaikkansa suhteen saavuttaakseen toimijuuden? Pyritäänkö toimijuutta rakentamaan niin, ettei voimakkaita paikkasidoksia edes syntyisi? Yhteiskunnan muutosten takia elämä on paljon liikkuvampaa kuin ennen. Toisaalta yksilöiden voi olla tämän vuoksi myös helpompi sopeutua, sillä elämää ja sen ulottuvuuksia ei nähdä stabiilina, paikallaan pysyvänä.

Lopulta kaikessa on kuitenkin kyse arvoista ja arvovalinnoista. Siitä miten kehitys mielletään ja kuinka kehittyviä nuoria ohjataan. Alue, joka mahdollistaa palvelut lapselle ja nuorelle, mahdollistaa alueen palveluiden säilymisen tulevaisuudessa. Toimijuuden ja osallisuuden tukeminen vaatii ymmärtämiseen ja sivistykseen tähtääviä poliittisia ratkaisuja ja resurssien vastuullista ja oikeudenmukaista alueellista jakautumista. Ratkaisut, jotka voivat olla hallintasektorilla vain pieni hetki työpäivästä tai tilastomatematiikkaa, voivat muuttaa kokonaisen ihmisen elämän. Itälappilaisen nuoren asema yhteisönsä elinvoimaisuuden ja sen elinkeinon jatkumiselle voi olla merkittävä. Niin merkittävä, että ilman hänen panostaan elinkeino ei jatku.

Nuori kokee ehdollista kiinnittymistä paikkaan. Ehdollistuminen ei tule siitä, että nuori kokisi paikan huonona tai kokisi, että olisi jäänyt vaille mistään. Ehdollisuudet tulevat yhteiskuntarakenteesta eli siitä, ettei mahdollisuuksia opiskeluun tai työllistymiseen tässä hetkessä ole. Vaikuttamisen mahdollisuudet ja kuulluksi tulemisen seikat lisääntyvät ajan myötä. Nämä eivät ole ainoastaan yksilön kapasiteetti, vaan se vaatii myös yhteiskunnalta tiedostamista, yhteiskunnan on annettava kuulumisen tiloja.

Ympäristö, paikka ja alue tarjoavat toimijuuden moniulotteisen tarkastelukontekstin. Luonto mahdollistaa itälappilaiselle nuorelle kokemuksen vapaudesta. Vapauden tulla ja mennä. Olla osana jotain suurempaa ilman aika- tai paikkarajoitteita. Vapauden olla itsenäinen toimija. Kyliä ympäröivä luonto ei ole jotain, minne lähteä, vaan se on ennemminkin jotain sellaista, jonka osana olla. Luonto tarjoaa mahdollisuuden harrastaa ja se tarjoaa puitteet elinkeinolle. Luonto tarjoaa kokemuksen kodista ja juurista. Mahdollisuuden kuulua johonkin infrastruktuurin ulkopuoliseen. Sellaiseen, joka näyttäytyy tuntemisen ja elämisen kautta. Hiljaisena tietona ja varmuutena. Ilman pakkoa määrittää sitä sanallisesti. Intuiitiivisen tiedon tavoin sen vain tietää. Sen vain tietää minne kuuluu.

Kun itälappilainen nuori lähtee, hän jättää taakseen paljon. Hän jättää ainakin hetkeksi osallisuuden paikallisyhteisöön. Osallisuuden johonkin lineaarisuuden ja loogisuuden ulkopuoliseen, johonkin sellaiseen mitä koulutuspoliittiset linjaukset eivät välttämättä

edes tavoita. Nuoren luontosuhdetta ja kokemusta paikkakunnasta ei voi määrittää tilastoin. Nuoren osallisuutta perheeseensä tai paikallisyhteisöönsä ja sen luomaa sosiaalista pääomaa ei voi verrata ideaaliin ja koulutuspoliittisesti kestäväan elämässä etenemiseen.

Hegeliläinen sosiaalinen vapaus on sitä, että yksilöt löytävät itsensä sosiaalisissa rooleissaan, kehittyvät ja kasvavat aktiivisiksi moraalisubjekteiksi. Heille syntyy kyky määrätä itseään toimimaan hyvän mukaisesti. Eettiset standardit eivät ole näin ollen ulkoisia pakotteita tai määräyksiä vaan ne kumpuavat yksilön sisältä. Tietoinen ja toimiva yksilö on olemassa vain osana jotakin yhteisöä (Värri, 2011, 29). Bardyn & Salosen (2015, 9) mukaan pääperiaate ihmisen kasvamiseen ihmisyyteen on ihmistenvälisyys. Tämä tarkoittaa mahdollisuutta osallistua erilaisiin yhteisöihin ja mahdollisuus olla niissä hyväksytty sellaisena kuin on.

Nuoret ovat yhteiskunnan ja yhteisön muutosvoima ja muutosagentti. Jos nuoret eivät pysty jäämään paikkakunnalle, mitä tämä tekee paikkakunnalle ja laajemmin koko alueelle? Nuoret, jotka ovat vastuussa vanhenevan väestön hoidosta tai tulevan sukupolven kasvattamisesta, lähtevät kasvukeskuksiin. Mitä paikallisyhteisöihin silloin jää? Dystopian kautta skenaariona voisi tarkastella esimerkiksi Etelä-Amerikan kehitystä. Autioituneet maaseudut ja ruuhkautuneet suurkaupungit aiheuttavat ongelmia sekä kaupungeissa että maaseudulla. Jos aluepolitiikkaa tehdään vahvasti keskittämisen ja taloudellisen kasvun periaatteiden ohjaamana, mitä tapahtuukaan niille paikoille, jotka eivät sosioekonomisesti täytä taloudellisen kasvun kriteereitä? Mitä tapahtuu sille alkupääomalle, joka on nimenomaisesti pienissä yhteisöissä? Mitä rakenteille käy, jos rakenteet ovat nuoren toimijuuden jatkumon este paikallistasolla? Mitä rakenteille tapahtuu, kun elinvoimaiset ihmiset joutuvat muuttamaan pois? Kuinka kauan tällaiset rakenteet kestävät?

Tutkielmalla on mahdollisuus antaa ääni niille, joiden osalta se muuten voisi jäädä kuulumatta. Mitä itälappilainen nuori voi odottaa yhteiskunnalta?

Haastattelun jälkeen yksi oppilaista sanoi:

Kaverit kyselee, että miten voi muuttaa kotoa näin nuorena. Ni ei siihen voi oikein vastata muutaku että se on vähän pakko.

6 POHDINTA

Tutkija kulkee usein epätoivosta ja ahdistuksesta raakaan iloon ja voiton- tai ainakin valmiiksi saattamisen riemuun asti. Ajattelu on kovaa työtä. Tutkimuksen tekeminen on valintojen tekemistä ja niiden perustelemista. Käsitys todellisuudesta ja sen luonteesta tutkijan tai tutkimusalan näkökulmasta ovat valintojen taustalla. Tämä käsitys ohjaa tutkijaa siinä, miten todellisuutta voidaan tutkia. (Häikiö & Niemenmaa 2007, 41–45.) Tunne siitä, että tapaus on jollakin tavalla tärkeä, ajaa tutkijaa eteenpäin. Kuitenkin lopullinen merkitys paljastuu vasta myöhemmin.

Tarkastelimme tutkielmassa itälappilaisen nuoren toimijuutta. Se koostuu haluamisesta, voimisesta, täytymisestä ja tuntemisesta. Nuori suhteuttaa haaveitaan siihen mikä on mahdollista. Mitä hänen on mahdollista valita yksilönä, yhteisönsä jäsenenä ja osana yhteiskuntaa. Joskus nuorella ei ole mahdollisuutta valita. Silloin hänen tulee sopeutua. Sopeutua olosuhteisiin, joista hän ei voi itse päättää. Hänen tulee sopeutua ajan henkeen. Koulutuksen suunnittelun aikasidonnaisuus tarkoittaa sitä, että koulutuspoliittiset

päätökset vaikuttavat tulevaisuuteen, tuleviin sukupolviin ja seudun tulevaisuudennäkymiin. Mitä asioita arvostetaan koulutuksessa? Mikä on koulutuksellista tasa-arvoa? Kenen lähtökohdista koulutus järjestetään? Onko kaikilla tasa-arvoiset mahdollisuudet valita koulutuspolkunsaa? Mihin satsataan alueen koulutuksessa? Pitkien välimatkojen Lapissa koulutustarjonnan laadulla on suoranainen yhteys nuoren tulevaisuuteen.

Toimijuuden lisäksi tarkastelimme nuoren suhdetta paikkaan. Pohdimme, onko paikalla merkitystä konkreettisena paikkana vai liittyykö siihen enemmän assosiaatiot turvasta ja ”hyvästä menneestä”? Lapsuudenkoti on aina toiminut meille eräänlaisena inspiraation lähteenä, paikkana, josta saa ammennettua ratkaisut vaikeisiinkin kysymyksiin ja jonne saa aina palata. Ongelmat on ollut helppoa kohdata tutussa ja turvallisessa paikassa. Lapsuudenkoti on toiminut paikkana, jossa on saanut näkyä ja kuulua. Olla kokonainen.

Henkilökohtainen kiinnostuksemme aiheeseen on lähtöisin miltei epätodellisen vahvasta sidoksesta kotikyliimme. Jos tätä sidosta pyrkii selittämään, se ei tavoita kuin pienen osan kaikesta suuresta, mitä se kaikki on. Ihmisten toimintaa ja yhteiskuntaa ei voida ajatella syy-seuraus-suhteena, vaan se on ymmärrettävä erilaisten merkitysten kautta (Häikiö & Niemenmaa 2007, 47). Ymmärrystä lisätäksemme haluamme seuraavaksi tutkia aihetta maahanmuuttajanuorten näkökulmasta. Kuinka lähtemisen ja jäämisen neuvottelu näyttäytyy heidän elämässään. Minkälaisia tulevaisuusorientaatioita heillä on? Mistä heidän on mahdollista unelmoida?

Tunne siitä, että tapaus on jollakin tavalla tärkeä, ajaa tutkijaa eteenpäin. Kuitenkin lopullinen merkitys paljastuu vasta myöhemmin...

Lopuksi

Lapsena minulla oli kaikki. Kiipeilin puissa, uin Kemijokea vastavirtaan, poljin sillan yli tapaamaan parasta ystävääni. Isä kertoi, että lappilainen lukko tarkoittaa luutaa ovella. Se tarkoittaa, että kukaan ei ole kotona ja kylään voi mennä myöhemmin. Tavalliseen arkeen kuului revontulten tanssi taivaalla. Koulupäivän jälkeen menin kylästelemään Salli-

mummon luo. Hän lupasi olla varamummoni, koska omat isovanhempani asuivat Etelä-Suomessa. Join mehua, söin kampanisuja ja kyselin Sallilta kaikkea sellaista, johon vain vanha ihminen osaa vastata. Kouluvuoden kohokohtia olivat retket läheiseen kaupunkiin. Linja-autolla kuljimme uimahalliin ja sen jälkeen pääsimme kaupungille ostoksille. Liikennevalot jännittivät, koska kotikylässä sellaisiin ei oltu totuttu. Linja-auto vei myös urheilukisoihin, joissa kilpailimme koko Lapin läänin kesken. Oman kylän urheiluseuran edustaminen oli kunniatehtävä. Lapsena pohdin voisikohan Salli olla varamummo myös minun lapsilleni. Haaveilin omasta perheestä omassa kotikylässä.

Yläasteella haaveitani alkoi varjostaa pelot. Sanomalehdessä ja uutisissa kerrottiin, kuinka tehtaita on suljettu läheisessä kaupungissa. Kuinka tehtaot on siirretty etelään tai ulkomaille. En enää edustanut urheiluseuraani. En enää halunnut edustaa kotikylääni. Olin surullinen sen puolesta. Mietin miten meidän kodille käy, jos uutisointien kauhukuvat toteutuvat. Aikuiset usein rohkaisivat lähtemään katsomaan “oikeaa maailmaa”. Miksi minun kasvuympäristöni ei ollut osa oikeaa maailmaa? Minullahan oli ollut siellä lapsena kaikki. Miksi nyt kaikki ympärilläni hokevat kuinka *täällä ei ole mitään*. Aloin valmistautua lähtöön. Vaikka mikään muu paikka ei tuntunut niin kodilta kuin kotikylä. Kotikylä oli juureni, osa sitä mitä minä olen.

Yliopiston alkaessa me tapasimme. Kuljimme yhdessä kotikylään. Silmiemme edessä avautuva ruskamaisema sinetöi sanattoman sopimuksen. Meistä tuli ystäviä, me pidämme yhtä. Me ymmärrämme jotakin toisistamme, sellaista mitä ei sanoin itsestään voi kuvata. Me ymmärrämme juuremme. Me hyväksymme toistemme juuret.

Olla juuri se unelmissaan ehdoton, keinoissaan epävarma yksilö, joka etsii paikkaansa ja riemuitsee löytäessään maailmalle hahmon – ihmisten kanssa, joiden kanssa voi sen kaiken jakaa.

Istutuskaverille.

LÄHTEET

Alasuutari, P. (2001). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Aluehallintovirasto. https://www.avi.fi/web/avi/-/toisen-asteen-ammattillisen-koulutuksen-saavutettavuus-on-lapissa-muuta-maata-heikompi-lappi-#.WMVv7_nyjIV
Luettu: 12.3.2017.

Antikainen, A. (2007). Kasvatossosiologiaa etsimässä. Työelämäkerta. Tampere: Tampere University Press.

Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. (1997). Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo: WSOY.

Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. Annals of child development. Vol. 6. Six theories of child development (pp. 1-60). Greenwich: CT: JAI Press.

Bardy, M. & Salonen, A. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. Aikuiskasvatus 35 (1), 4-15.

Brickell, K. (2012). Mapping and doing critical geographies of home. Sage Journals. 36(2), 225-244. (<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0309132511412998>)
Luettu: 12.5.2019.

Ekonen, M. (2006). Narratiivisuus uratutkimuksen uudistajana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Erkkilä, V., Raekallio, R. (2005). Maalaamisen ilosta. Jyväskylä: Gummerus.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eteläpelto, A. & Saarinen, J. (toim.) (2010). Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Freire, P. (2005). Sorrettujen pedagogiikka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Haapala, A. & Kaukio, V. (toim.) (2008). Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä. Helsinki: Unipress.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyväri, S. (2008). Paikkasidos elämäntavassa ja elämänkulussa - maaseutu ja kaupunki yhden ikäryhmän kokemana. Tampere: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Häikiö, L. & Niemenmaa, V. (2007). Valinnan paikat. *Teoksessa* Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, 41–56.

Jovero, S. & Horelli, L. (2002). Nuoret ja paikallisuuden merkitys. Espoo: Otavamedia Oy.

Jyrkämä, J. (2008). Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä: hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi. Jyväskylä: Kasvun ja vanhenemisen tutkijat ry.

Kananen, J. (2017). Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karisto, A. & Tuominen, M. (1993). Kirjoituksia kaupunkipeloista. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Karjalainen, P. Ympäristön teoreettinen haltuunotto. *Teoksessa* Haapala, A. & Kaukio, V. (toim.) (2008). Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä. Helsinki: UniPress.

Karjalainen, P., Häkli, J., Jauhiainen, J. & Karvinen, M. (1997). Tila, paikka ja maisema. Tampere: Vastapaino.

Kauppila, P., Silvonen J. & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) (2015). Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Kauppinen, H. (2009). Kotipaikka – muuttajan kotiseutusuhteen rakentuminen. Joensuun yliopisto: Sosiologian ja yhteiskuntapolitiikan oppiaineryhmä.

Kincheloe, J. (2004). Critical pedagogy primer. New York. E-kirja: Lapin yliopisto Ebook: University of Lapland.

Knuuttila, S. & Alasuutari, P. (toim.) (1998). Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Tampere: Vastapaino.

Korpinen, E. (toim.) (2010). Eläköön kyläkoulu! Jyväskylä: PS-kustannus.

Kurunmäki, K. (2007). Vertailu. *Teoksessa* Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, 74–92.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) (2007). Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Oy Yliopistokustannus.

Laine, M. & Peltonen, L. (2007). Ikkuna muutokseen. *Teoksessa* Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, 93–110.

Malmsten, A. (2007). Rajaaminen. *Teoksessa* Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, 57–73.

Massey, D. (2003). Paikan käsitteellistäminen. *Teoksessa* M. Lehtonen (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino. 47–69.

Mäkelä, K. (toim.) (1990). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.

Mäkinen, O. (toim.) (2005). Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Mäkinen, S. (2015). Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. *Teoksessa* Kauppila, P., Silvonen, J. & Vanhalakka-Ruoho M. (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämäntilanne. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Nikander, P. (2010). Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. *Teoksessa* Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 432–445.

Nykänen, T. & Valkeapää, L. (2016). Kilpisjärven poliittinen luonto – matkoja käsivarren kulttuurimaisemassa. Helsinki: SKS.

Ollila, A. (2008). Kerrottu tulevaisuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Paasi, A. & Hänninen, S. (toim.) (1998). Missä on tässä? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Peltola, T. (2007). Empirian ja teorian vuoropuhelu. *Teoksessa* Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Oy Yliopistokustannus. 111–129.

Pietilä, I. (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineisto erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. *Teoksessa* Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 212–241.

Pietilä-Litendahl, P. (2014). Kasvatus, toimijuus ja voimaantuminen. Kasvatusantropologinen tutkimus andalusialaisten naisten arjesta. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Rannikko, P. & Sireni, M. & Härkin, P. (2016). Kotona, kylässä, liikkeellä. Sivakka ja Rasimäki arjen ja mielen tiloina. Turenki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Rautio, P. & Saastamoinen, M. (toim.) (2006). Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2011). Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) (2010). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Silvonen, J. (2015). Toiminta ja suhteet – neljä fragmenttia toimijuudesta. *Teoksessa* Kauppila, P., Silvonen J. & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämäntietä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Sireni, M. (2008). Syrjäsilmillä – Sukupuolen jäsenyyksiä maaseudulla. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä.

Stolp, M. (2011). Taidetta, vastustusta, leikkiä ja työtä? Lasten toimijuus 6-vuotiaiden teatteriprojektissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 56-72.

Sulkunen, P. (1990). Ryhmähaastattelujen analyysi. Helsinki: Gaudeamus.

Tuhkunen, A. (2007). Between Location and a Sense of Place. Observations Regarding Young People's Migration Alacrity in Northern Europe. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vaattovaara, V. (2015). Elämäntietä ja toimijuus: Lapin maaseudun nuorista aikuisiksi 1990–2011. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

VVM. (2017). Valtiovarainministeriön julkaisu. Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030.

Kuvalähteet

Kuviot, taulukot ja valokuvat ovat tekijöiden, ellei toisin mainita.

Kuva 1. <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/?lang=fi>

LIITTEET

Liitteistä häivytetty tutkimuskuntien nimet tunnistettavuuden estämiseksi.

Liite 1. Haastattelupohja

Emme ole vielä lukeneet kirjoitelmianne, joten kysymykset voivat olla toistoa siihen nähden, mitä olette vastanneet kirjoitelmiin. Käymme läpi kysymyksiä niin, että jokainen saa vastausvuoron. Jos ette osaa vastata kysymykseen, sanokaa vain esim., etten osaa sanoa. Pakko ei siis ole keksiä mitään, jos ei ole mielipidettä asiaan.

1. Oletteko ylpeitä siitä, että olette kunnan asukkaita? Miksi/miksei?
2. Mitä kuntalaisuus teille merkitsee?
3. Onko ympäröivä luonto teille tärkeä?
4. Koetteko, että täällä voisi kehittyä jotenkin erilainen suhde luontoon, kuin vaikkapa kaupungissa? Miksi/miksei?
5. Millaisia harrastusmahdollisuuksia kunnassa on? Onko niitä riittävästi?
6. Onko helppoa osallistua erilaisiin toimintoihin/harrastuksiin? Kuinka paljon oma toiminta/aktiivisuus vaikuttaa?
7. Millainen koulu kunnassa mielestänne on?
8. Onko kunnassa helppo tutustua ihmisiin tai luoda kaverisuhteita?
9. Koetteko, että täällä korostuu voimakkaasti jokin elinkeino, esim. porotalous tai matkailu? Onko tällaiset elinkeinokulttuurit vaikuttaneet esim. opiskelupaikkapäätöksiinne?
10. Näkyykö kunnassa lappilaisuus? Korostetaanko sitä jotenkin erityisesti?

Olette ilmeisesti kaikki lähdössä opiskelemaan muualle?

- 1) Onko paikkakunnalta muutto enemmän haluamista vai täytymistä?
Tuntuuko se “uudelta mahdollisuudelta” vai liittykö siihen haikeutta?

2) Mille antaisitte suurimman merkityksen paikkakunnalta muutossa:

- a. ulkopuolinen syy
- b. oma halu
- c. ajautuminen tilanteeseen (eli ei ole tavallaan edes tietoisesti pohtinut asiaa)

3) Onko tuntunut epäreilulta, että isommilla paikkakunnilla asuvat voivat esimerkiksi asua peruskoulun jälkeenkin vielä kotonaan?

4) Tuntuuko paikkakunnalta lähteminen itsestään selvältä ajatukselta?

5) Tuntuuko uusi elinympäristö houkuttelevalta?

6) Voisitteko kuvitella palaavanne kuntaan esimerkiksi ammatin hankkimisen jälkeen?

7) Minkä mahdollisten syiden takia voisitte kuvitella palaavanne takaisin?

Liite 2. Kirje kouluihin

Hei!

Olemme kaksi yleisen kasvatustieteen opiskelijaa Lapin yliopistosta. Teemme pro gradu -tutkielmaa aiheesta *“Toimijuuden rakentuminen itälappilaisten nuorten kertomuksissa”*. Olemme kiinnostuneita tutkimaan juuri Teidän koulunne 9.-luokkalaisten oppilaiden näkemyksiä aiheesta. Olemme saaneet tutkimusluvan koulunne rehtorilta ja oppilaiden huoltajilta. Yksi oppilas ei osallistu tutkimukseen.

Tarkoituksenamme on kerätä aineisto kirjoitelmien avulla. Sen lisäksi olisi hienoa, jos pystyisimme haastattelemaan oppilaita. Haastattelu tilanteena olisi keskustelunomainen, ei ns. “tiukkaan raamitettu”. Olemme pohtineet, olisiko haastattelu mielekkäämpää pari- vai ryhmähaastatteluna? Olisiko teillä mielipidettä asiaan, koska tunnette ryhmän paremmin?

Olisi hienoa, jos voisimme saada yhden oppitunnin kirjoitelmia varten ja yhden haastattelua? Liikenisikö esimerkiksi OPO:n tunteista pari tätä varten? Oppituntien ei tarvitse olla peräkkäin.

Ystävällisin terveisin,

Pilvi Lindberg

Maria Sannelvuori

Liite 3. Ohje kouluihin kirjoitelmia varten

Oppilaiden tehtävänä on kirjoittaa kaksi kirjoitelmaa alla olevista aiheista. Mitään ohjepituutta kirjoitelmilla ei ole. Jos kirjoitelmat jäävät kesken, ne voi jatkaa loppuun kotona/toisella tunnilla? Kirjoitelmiin ei tarvitse kirjoittaa nimeä, otsikkoa tms. Kirjoitelmat kirjoitetaan eri papereille.

1. Kuvittele, että olet päättänyt lähteä kotipaikkakunnalta. Mitkä asiat saavat sinut lähtemään?
2. Kuvittele, että olet päättänyt jäädä kotipaikkakunnalle. Mitkä asiat saavat sinut jäämään?

Ystävällisin terveisin,

Pilvi Lindberg

Maria Sannelvuo

Liite 4. Kirjoitelmaohje oppilaille

Kirjoita kaksi kirjoitelmaa alla olevista aiheista. Kirjoitelmilla ei ole määrättyä pituutta, eikä niihin tarvitse kirjoittaa omaa nimeä tai otsikkoa. Kirjoitelmat kirjoitetaan eri papereille.

1. Kuvittele, että olet päättänyt lähteä kunnasta. Mitkä asiat saavat sinut lähtemään?
2. Kuvittele, että olet päättänyt jäädä kuntaan. Mitkä asiat saavat sinut jäämään?

Liite 5. Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Tutkimusluvan hakijat: Pilvi Lindberg ja Maria Sannelvuori

Tutkimuksen ohjaaja: Virpi Vaattovaara

Tutkimus: Pro gradu -tutkielmamme työnimi on *“Toimijuuden rakentuminen itälappilaisten nuorten kertomuksissa”*. Tavoitteenamme on selvittää, millaisten ehtojen kautta 9.-luokkalaiset rakentavat tulevaisuuttaan. Päättötutkimuskysymyksenämme on *“Millainen toimijuus on rakentunut itälappilaisille 9.-luokkalaisille suhteessa paikkaan ja alueeseen?”*. Olisimme kiinnostuneita tutkimaan juuri Teidän koulunne 9.-luokkalaisten oppilaiden näkemyksiä aiheesta.

Aineistonkeruu: Aineisto olisi tarkoitus kerätä kahdessa vaiheessa.

1. Ensin oppilaat kirjoittavat kaksi kirjoitelmaa aiheista *“Kuvittele, että olet päättänyt lähteä paikkakunnalta. Mitkä asiat saavat sinut lähtemään?”* ja *“Kuvittele, että olet päättänyt jäädä paikkakunnalle. Mitkä asiat saavat sinut jäämään?”*. Kirjoitelmat aloitetaan oppitunnilla, ja jos ne jäävät kesken, oppilaat saavat viimeistellä ne kotona.
2. Toisessa vaiheessa keskustelemme oppilaiden kanssa aiheesta (ns. *lähtemisen ja jäämisen välinen neuvottelu*). Meillä on olemassa haastattelurunko “raameina”, mutta tilanne on ennemminkin keskustelu, kuin haastattelu.

Tutkimuksen julkisuus ja eettinen arviointi: Aineisto kerätään ainoastaan tutkimuskäyttöä varten ja oppilaiden anonymiteetti varmistetaan. Emme kerää tai käytä oppilaiden nimiä tai muuta tietoa, josta heidät voisi tunnistaa.

Tutkimusaineiston hävittäminen: Hävitämme aineiston tutkielman valmistuttua.

Jos haluat tarkempaa tietoa tutkimuksesta, esimerkiksi yksityiskohtaisemman tutkimussuunnitelman, olethan meihin yhteydessä.

Mikäli tutkimuslupa myönnetään, olemme henkilökohtaisesti yhteydessä koulunne äidinkielenopettajaan.

Allekirjoitus

Pilvi Lindberg

Maria Sannelvuo

Liite 6. Tutkimuslupahakemus huoltajille

Hyvät vanhemmat ja huoltajat!

Olemme kaksi Lapin yliopiston opiskelijaa, pääaineena yleinen kasvatustiede. Teemme pro gradu -tutkielmaa aiheesta *”Toimijuuden rakentuminen itälappilaisten nuorten kertomuksissa”*. Tavoitteenamme on selvittää, millaisten ehtojen kautta 9.-luokkalaiset rakentavat tulevaisuuttaan. Opinnäytetyötämme ohjaa kasvatustieteen tohtori Virpi Vaattovaara.

Olisimme kiinnostuneita tutkimaan juuri Teidän lapsenne näkemyksiä aiheesta. Olemme saaneet tutkimusluvan koulun rehtorilta, mutta koska kyseessä ovat alaikäiset henkilöt, myös lupa huoltajilta vaaditaan. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja oppilaalla on mahdollisuus keskeyttää se heti niin halutessaan.

Tutkimusaineisto olisi tarkoitus kerätä kahdessa vaiheessa, johon sisältyvät kirjoitelma ja keskustelumuotoinen haastattelu. Aineisto kerätään ainoastaan opinnäytetyötä varten ja oppilaiden anonymiteetti varmistetaan. Emme kerää tai käytä oppilaiden nimiä tai muuta tietoa, josta heidät voisi tunnistaa. Tutkielman valmistuttua hävitämme aineiston.

Jos haluat tarkempaa tietoa tutkimuksesta, esimerkiksi yksityiskohtaisemman tutkimussuunnitelman, olethan meihin yhteydessä.

Kiitämme yhteistyöstä ja hyvää kevään jatkoa!

Pilvi Lindberg
Maria Sannelvuo

Palautathan lomakkeen myös siinä tapauksessa, että oppilas ei saa lupaa osallistua tutkimukseen. Viimeinen palautuspäivä on torstaina **6.4.2017** koulunne äidinkielenopettajalle.

Oppilaan nimi: _____

Annan luvan lapselleni osallistua tutkimukseen: _____

En anna lupaa osallistua tutkimukseen: _____

Päivämäärä ja paikka: ____ . ____ 2017 _____

